

Φίλον Κ. Ν. Γουραμίαν

α.α

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΥΠΟ

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ

*Τακτικού Καθηγητού της Δημοσίας Οικονομίας
εν τῷ Πανεπιστημίῳ*

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΥΠΟ

ΜΙΧΗΛΗ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ

ΕΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ Μ. ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ

1914

875

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ν. 120

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΥΡΙΚΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΟΣ Γ'. ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ. 758

ΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΕΛΗ

22 ΣΕΠ. 1958

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ, ΚΛΗΡΟΔΟΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΙΤΙΑΙ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΔΩΡΕΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

*Κωδικοποιήσις κειμένης νομοθεσίας μετά των συναφών διατάξεων
έτερων νόμων και διεθνών συμβάσεων.*

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. Ε. ΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚΔΩΡΕΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ

1914

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἡ ἔκδοσις τῶν διαφόρων κλάδων τῆς Νομοθεσίας μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἐξηγήσεων εἰς τιμὴν εὐθιμὴν καὶ εἰς σχῆμα εὐχρηστον ἔχει ἀναγνωρισθῆ εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον, ὅτι εἶνε ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐπεκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κράτους εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνάγκη αὕτη εἶνε περισσότερον καταφανὴς παρ' ἡμῖν, ὅπου οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς νομοθεσίας μας δὲν εἶνε κωδικοποιημένοι, ἀλλὰ κατατετμημένοι καὶ διεσπαρμένοι εἰς διαφοροὺς νόμους καὶ διατάγματα. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν ἀστικὴν καὶ ποινικὴν νομοθεσίαν ἔγιναν ἤδη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιτυχεῖς προσπάθειαι πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ῥηθείσης ἀνάγκης· ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴν μας νομοθεσίαν, ἡ ὁποία κατέστη πλέον πολύπλοκος καὶ δύσχρηστος, αἱ ὑπάρχουσαι ἐκδόσεις οὔτε ὀλόκληρον τὴν ἐν λόγῳ νομοθεσίαν περιλαμβάνουν, οὔτε συστηματοποιημένοι εἶνε, οὔτε πλουτισμένοι ἐπαρκῶς μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἐξηγήσεων καὶ σημειώσεων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἐρχόμενοι ἀναγκαίως εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ δημόσια οἰκονομικά, εἴτε πρακτικοὶ εἶνε οὔτοι, βιομήχανοι, ἔμποροι, φορολογούμενοι ἐν γένει, εἴτε ἐπιστήμονες καὶ ὑπάλληλοι, στεροῦνται πρακτικοῦ καὶ εὐχρήστου ὁδηγοῦ. Τὴν ἀνάγκην αὐτὴν ἐπιθυμοῦντες νὰ πληρῶσωμεν θέλομεν προβῆ εἰς δημοσίευσιν ὀλοκλήρου τῆς οἰκονομικῆς μας νομοθεσίας κατὰ τόμους, καθ' ὃν τρόπον

ἔχει γίνῃ ἢ ἐκδοσις τῶν Ἰταλικῶν νόμων ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου *Barbèra* τῆς Φλωρεντίας καὶ τῶν Πρωσσικῶν καὶ Γερμανικῶν νόμων τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου *Guttentag* τοῦ Βερολίνου.

Τὸ ὅλον ἔργον θὰ ἀπαρτισθῇ ἐκ τῶν ἑξῆς 8 τόμων, ἦτοι:

ΤΟΜΟΣ Α'. Ὁργανισμὸς Κεντρικῆς καὶ Περιφερειακῆς Οἰκονομικῆς Διοικήσεως ἦτοι: ὑπουργείου Οἰκονομικῶν καὶ τῶν εἰς αὐτὸ ὑπαγομένων ὑπηρεσιῶν.

ΤΟΜΟΣ Β'. Δημόσιαι κτήσεις (Διοικήσεις τῶν κτημάτων τοῦ Κράτους—Ἐθνικαὶ γαῖαι—Μεταλλεῖα—Δάση—Ἄλυσαι—Ἰχθυοτροφεῖα—Ἀποκατάστασις ἐπιμόρτων καλλιέργητῶν εἰσιδιοκτικῆς—Ἐγγυοδοσίαι ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ Κράτους—Ἀποικισμὸς προσφύγων—Γεωργικὰ Ταμεῖα—Ὀθωμανικὴ Νομοθεσία περὶ Γαῖαν καὶ Βακουφίων).

ΤΟΜΟΣ Γ'. Ἄμεσοι φόροι:

ΜΕΡΟΣ I: Ἐγγειος φορολογία.

ΜΕΡΟΣ II: Φορολογία Εἰσοδημάτων.

ΜΕΡΟΣ III: Φορολογία Κληρονομιῶν.

ΤΟΜΟΣ Δ'. Ἐμμεσοὶ φόροι:

ΜΕΡΟΣ I: Δασμολόγιον, τελωνειακὸς ὀργανισμὸς καὶ συναφεῖς τελωνιακοὶ Νόμοι.

ΜΕΡΟΣ II: Μονοπώλια.

ΜΕΡΟΣ III: Τέλη Χαρτοσήμου, λοιποὶ ἔμμεσοὶ φόροι καὶ Λαχεῖον Ἐθνικοῦ Στόλου.

ΤΟΜΟΣ Ε'. Δημόσιον Χρέος καὶ Διεθνῆς Οἰκονομικὸς Ἐλεγχος.

ΤΟΜΟΣ ΣΤ'. Νομοθεσία Εἰσπράξεως Δημοσίων Ἐσόδων καὶ Δημόσιον Λογιστικόν.

ΤΟΜΟΣ Ζ'. Συντάξεις.

ΤΟΜΟΣ Η'. Νομισματικὴ, Τραπεζιτικὴ νομοθεσία καὶ Χρηματηστήριον.

Ἐπροτιμήσαμεν ν' ἀρχίσωμεν τὸ ἔργον διὰ τῆς ἐκδόσεως **τοῦ III μέρους τοῦ Γ' τόμου, τοῦτέστι τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν**, τοῦτο δὲ ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος τῆς νομοθεσίας περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ αἰτία θανάτου δωρεῶν, ἀποτελούσης τὴν βάσιν τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν γενομένων ἐσχάτως μεταβολῶν αὐτῆς διὰ τοῦ Νόμου ΓΤΨΑ': 1909 καὶ πρὸς τούτοις ἕνεκα τῆς ἐκδηλωθείσης τάσεως παρὰ τῆς Βουλῆς πρὸς ἐπέκτασιν τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀμέσων κατιόντων α' βαθμοῦ (ὄρα ἐκθεσιν εἰσηγητοῦ κ. Δεμερτζῆ ἐν σελ. 53 ἐπ. τόμ. Α') καὶ τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἀσκήσῃ ἢ ἐπὶ νέων βάσεων ὀυθμισίς τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐπὶ τε τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς ἀμέσου καὶ ἑμμέσου φορολογίας.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦ νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐπιβαλλομένην μεταρρύθμισιν τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἀμέσου φορολογίας καὶ τὴν κωδικοποίησιν αὐτοῦ, προϋτάσσομεν τῆς νομοθεσίας περὶ φόρων καὶ τελῶν κληρονομίας καὶ τῶν συναφῶν αὐτῇ νόμων καὶ διεθνῶν συμβάσεων, κριτικὴν καὶ δογματικὴν μελέτην περὶ τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν γένει καὶ ἐν Ἑλλάδι, τῆς τελευταίας συνταχθείσης παρὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κυρίου Α. Μ. Ἀνδρεάδη, ἐξ ἀφορμῆς ἐκδηλωθείσης ὑπ' ἑμοῦ κριτικῆς τῶν προτεινομένων παρ' ἑμοῦ δημοσιονομικῶν, νομικῶν καὶ κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ φορολογίᾳ τῶν κληρονομιῶν, παρ' ἐπιστήμονος τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας τοῦ καθηγητοῦ τοῦ

5'.

Πανεπιστημίου, εἰς ὃν ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην μου
διὰ τοὺς κόπους εἰς οὓς ὑπεβλήθη κατὰ Μάϊον 1913 πρὸς
διατύπωσιν τῆς μελέτης του.

Ἀθῆναι 30ῦ Μαΐου 1914.

Γ. ΜΟΥΡΙΚΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

I

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ

ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ*

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

* Ὑπὸ τοῦ Κυρίου Α. Μ. Ἀνδρεάδη, Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Δημο-
σίας Οἰκονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

© 1910 by the University of Chicago Press. Printed in the United States of America.

Μεγάλης χαρᾶς ἀφορμὴ διὰ τοὺς περὶ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν ἀσχολουμένους εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον δεικνύουσιν οἱ ὑπάλληλοι τῆς Οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας καὶ διὰ τὴν θεωρητικὴν ἄποψιν τῶν δημοσιονομικῶν ζητημάτων, καὶ ἡ ὁσημέραι διαδιδόμενη ἔξις νὰ συνεισφέρωσι καὶ διὰ τοῦ καλάμου εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτῶν.

Ὅντως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰ ὁσημέραι πυννούμενα ἔργα τοῦ Κ^{ου} Κοφινᾶ, ἀπὸ προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ καταστάσει πλήρης ὁλοκλήρη διὰ τὸν θέλοντα νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ τοῦ φορολογικοῦ μας συστήματος, προσετέθησαν αἱ διάφοροι μελέται τοῦ κ. Σαμίου περὶ δασῶν, ἡ τοῦ κ. Μπαρλᾶ περὶ φορολογικοῦ συστήματος ἐν Τουρκίᾳ, ἐκείνη τοῦ κ. Ἀναστασιάδου περὶ Δημοσίων Κτημάτων, αἱ ποικιλώταται διατριβαὶ αἱ κοσμοῦσαι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Γούναρη ἰδρυθὲν Δελτίον τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, κτλ. κτλ.

Εἶναι δὲ τὸ γεγονός τοῦτο διὰ τὸν ἐπίστημονα ἀφορμὴ μεγάλης χαρᾶς καθ' ὅσον οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἔχουσι φῶτα ὧν στερεῖται καὶ ὁ ἐπιμελέστερος τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημόνων. Κυρίως δὲ, προκειμένου περὶ ἐπιστήμης ἐχούσης ἐθνικὸν χαρακτῆρα, εἶναι εἰς θέσιν κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ ἴδωσι ποῖα τὰ προσαρμοζόμενα εἰς τὴν φύσιν, εἰς τὰ ἥθη, εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μέτρα καὶ ποῖα

μή. Ἀφ' ἐτέρου ὑπάλλληλοι ἄγευστοι τῆς θεωρητικῆς ἀπόψεως τῶν ζητημάτων δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς παλαιοὺς ἐμπειρικοὺς ἰατροὺς· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ταχέως καθίστανται μισονεῖσται καὶ ἀντιδραστικοὶ ἀποτελοῦντες συχνάκις τὸ κύριον πρὸς δημοσιονομικὰς μεταρρυθμίσεις ἐμπόδιον.

Τοῦ πόσον δύνανται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ τέχνη εἰς τὴν ἐπιστήμην, ζῶσαι ἀποδείξεις εἶναι ὁ *Stourm* καὶ τόσοι ἄλλοι ἔγκριτοι δημοσιονόμοι οὔτινες τὸ πλεῖστον τοῦ βίου των διήνυσαν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ὑπηρεσίᾳ. Ὅτι δὲ ἡ ἐπιστήμη δὲν δικαιούται νὰ καταφρονήσῃ τὴν τέχνην ἔδειξεν ὁ Ἄδαμ Σμιθ, περατώσας τὸν μακρὸν καθηγητικὸν βίον του ὡς ἐπόπτης τῶν τελωνείων Σκωτίας*.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

* [Ὁ Ἄδαμ Σμιθ, ἡ μεγαλύτερα φιλοσοφικὴ καὶ οἰκονομολογικὴ διάνοια τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐδίδαξε κατὰ τὸ 1748 εἰς Ἐδιμβούργον μαθήματα φιλολογίας, κατὰ τὸ 1751 εἰς Γλασκόβην λογικῆς καὶ μετὰ ἐν ἔτος ἠθικῆς φιλοσοφίας κατὰ συνέχειαν ἐπὶ 13 ἔτη. Τὸν Πολιτικὴν δὲ Οἰκονομίαν ἀντελαμβάνετο ὡς τμήμα τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας. Συνέγραψε κατὰ τὸ 1759 τὴν θεωρίαν τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων· διέμενε κατὰ τὸ 1764 - 1766 ἐν Παρισίῳ ἀναστρεφόμενος τοὺς Γάλλους φυσιοκράτας οἰκονομολόγους *Turgot* καὶ *Quesnay*. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γεννέτειράν του χώραν *Kirkaldy* τῆς Σκωτίας, ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1776 τὸ βιβλίον του «Ἐρευνα περὶ τῶν αἰτίων καὶ περὶ τῆς φύσεως τοῦ πλοῦτου τῶν Ἐθνῶν» ἀκριβῶς ἵνα πολεμήσῃ τὰς ιδέας τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς καὶ νὰ στηρίξῃ τὴν περιφημον θεωρίαν του περὶ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, ὡς συντελοῦσαν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐξ ἐκτιμῆσεως πρὸς τὸν *Smith* ἡ Σκωτικὴ Κυβέρνησις κατὰ τὸ 1779 διώρισεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπικερδεστάτην ὑπηρεσίαν τοῦ Ἐπόπτου τῶν Τελωνείων τῆς Σκωτίας· ὄρα βιογραφίαν τοῦ Σμιθ ὑπὸ *Cousin* σελ. VI - XVI.

Εὐκτέον ἤθελεν εἰσθε ἂν ἀνελάμβανε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἢ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας—ἐφ' ὅσον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν εἶνε

Ἐπὸ τῶν ἀληθειῶν τούτων ἐμπνέεται ὁ ἐν Ἰταλίᾳ μὲν συμπληρώσας τὰς σπουδὰς του, ταχέως δὲ ἐν τῇ οἰκονομικῇ ὑπηρεσίᾳ προαχθεὶς κ. Γ. Μουρίκης. Οὗτος ἐδημοσίευσεν ἤδη παραδόσεις Πολιτικῆς Οἰκονομίας (*), ἤδη δὲ, ὀλίγους μῆνας ἄφ' οὗ προεχειρίσθη Οἰκονομικὸς ἔφορος Ἀττικῆς, δημοσιεύει ἐρμηγείαν τοῦ φόρου καὶ τῶν τελῶν τῶν κληρονομιῶν, ὡς καὶ μελέτην περὶ τῶν ἐπενεκτέων εἰς τὴν φορολογίαν τῶν κληρονομιῶν μεταρρυνμίσεων.

Μέγα μέρος τῆς μελέτης τοῦ κ. Μουρίκη ἀφορᾷ τὴν μεταρρυνμίσιν τοῦ ἐφοριακοῦ μας συστήματος. Ταύτην πολλοὶ κρίνουσιν ἀπαραίτητον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ἔφορος εἶναι παρ' ἡμῖν ὑπεράγαν βεβαρυνμένος καὶ ἐπεφορτισμένος μὲ ἀντιφατικὰ ἔστιν ὅτι καθήκοντα. Μόνοι ὁμως οἱ ἐκ τῆς πείρας διδαχθέντες δύνανται λυσιτελῶς νὰ ἐκφέρωσι κρίσιν περὶ τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως.

Τὸ κατ' ἐμὲ θὰ περιορισθῶ σήμερον εἰς τὴν φορολογίαν τῶν κληρονομιῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ οὐσιωδέστατον τοῦτο ζήτημα εἶναι ἀνεπαρκῶς γνωστὸν παρ' ἡμῖν, νομίζω χρήσιμον νὰ προβῶ εἰς συστηματικὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ, συζη-

δυνατὸν νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ ἀσκόπως δαπάνας, ἐλλείψει καταναλωτῶν— νὰ μετέφραζε τὰ κλασικὰ Οἰκονομολογικὰ ἔργα πρὸς ᾧθησιν τῶν ἑλλήνων ἐπιστημόνων εἰς σοβαρὰς οἰκονομολογικὰς μελέτας, εἰς ἃς δὲν καταγίνονται ἐλλείψει καὶ καταλλήλων βιβλίων εἰς τὴν πάτριον γλῶσσαν. Εἰς τοιαύτην ἐπιστημονικὴν ᾧθησιν ἐν Ἰταλίᾳ συνετέλεσεν ἡ κολοσσιαία βιβλιοθήκη τοῦ Οἰκονομολόγου, ἐν ἣ ὑπάρχουν ἐν μεταφράσει ὅλα τὰ σπουδαῖα κοινωνιολογικὰ καὶ οἰκονομολογικὰ ἔργα. **Σημείωσις Γ. Μουρίκη**].

(*) **Στοιχεῖα Οἰκονομικῆς**. Κατὰ τὰς παραδόσεις κ. Γ. Μουρίκη ἐν τῇ ἐμπορικῇ Σχολῇ Πειραιῶς ὑπὸ Φιλιπακοπούλου καὶ Βογιατζῆ. Ἀθῆναι 1911.

ι'.

τῶν ἐφ' ὅσον συναντῶ αὐτὰς καὶ τὰς γνώμας τοῦ κ.
Μουρίκη:

Πρὸς μεθοδικωτέραν μελέτην τοῦ θέματος θὰ ὀμι-
λήσωμεν

A') Περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν γένει,
B') » » » » ἐν Ἑλλάδι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Ἐάν ἐξαιρέσῃ τις τὸν φόρον τοῦ εισοδήματος δὲν ὑπάρχει φόρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγράφησαν ὑπ' ἐσχάτων τόσα ὅσα ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν¹⁾.

1) Διὰ τοῦτο δύσκολον ἐάν ὄχι ἀδύνατον νὰ καταστρωθῇ πλήρης βιβλιογραφία τῶν κατὰ τὰ τελευταία ἔτη ἐκδοθέντων εἰδικῶν συγγραμμάτων. Ἐκ τούτων δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ συμβουλευθῇ κατὰ προτίμησιν τὰ ἑξῆς:

Γ. Ν. Κορινῶ: *Περὶ τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν*, Ἀθήνησι 1911. Μελέτη ἐξαιρετικῆς ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀπο ἐλληνικῆς ἀπόψεως θεωρητικὴν τοῦ θέματος, ἀλλὰ περιλαμβάνουσα καὶ πλήρη αὐτοῦ ἐξέτασιν ἀπο γενικωτέρας ἀπόψεως.

G. von Schanz, ἐν λέξει Erbshafstssteuer ἐν τῷ Handwörterbuchl τοῦ Conrad (τόμ. γ' ἐκδ. τρίτη σελ. 1049 - 1091) — βλ. καὶ πολυτιμωτάτην μονογραφίαν τοῦ αὐτοῦ Zur Geschichte und Theorie der Erbschaftsteuer, ἐν Finanz-Archiv 1900 (σελ. 1 κέξ.) καὶ 1901 (σελ. 533 κέξ.).

Nina: L'imposta di successione nella scienza, nella storia e ne diritto Italiano 1902 ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Digesto Italiano Marsili-Libbèli: La natura dell imposta sulle successioni Ἐπιφανία 1904. West: The inheritance Tax β' ἐκδοσις Νέα - Ἰόρκη 1908.

J. Ybarnegaray: Etude critique de l'impôt progressif sur les successions Παρίσιοι 1910.

Περὶ τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν Αἰγύπτῳ βλ. τὸν Wilcken: Griechischen Ostraka in Aegypten τόμ. α' σελ. 345 καὶ 468 τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1899. Τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐξεδόθη ἐσχάτως καὶ β' ἐκδοσις.

Περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς φορολογίας πολλαὶ ἐγράφησαν ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ πραγματεῖαι, Μία τῶν τελευταίων εἶναι ἡ ἐναίσιμος διατριβὴ τοῦ κ. Henri Guillaud: Etude sur la vicesima hereditatum (Παρίσιοι 1895).

Περὶ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν κυριωτέρων συγχρόνων νομοθεσιῶν διδομεν παρακατιόντες πληρεστέρας βιβλιογραφικὰς πληροφορίας.

Ἡ ταχύτης μεθ' ἧς ἐξηπλώθη ἡ φορολογία αὕτη ἐφ' ἕλων σχεδὸν τῶν πολιτειῶν, ἡ καταπληκτικὴ ἀνάπτυξις ἦν ἔλαθεν ἐν Γαλλίᾳ¹⁾, Ἀγγλίᾳ²⁾ καὶ Γερμανίᾳ³⁾ καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες οὓς ἐγέννησεν ἐν ταῖς δύο τελευταίαις τῶν χωρῶν τούτων προεκάλεσαν τὴν γενικὴν προσοχὴν.

§ 1. Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ φόρου.

Ταῦτα εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Καὶ δὴ

Α') Ἀπὸ ταμεινικῆς ἀπόψεως.

Ἡ παραγωγικότης καὶ ἡ ἐλασικότης. Ὁ φόρος εἶναι παραγωγικὸς ἰδίᾳ ἀπὸ ἐνὸς αἰῶνος ὁπότε ἡ αὔξησις καὶ ἡ συσσώρευσις τοῦ πλοῦτου ἠὔξησε καταπληκτικῶς τὴν κληρονομικὴν ὕλην. Εἶναι δὲ καὶ ἐλαστικὸς διότι ἀξάνωνται σχεδὸν ἀπανταχοῦ τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου δέον ἢ αὐξανόμενα αὐτομάτως αἱ τε κληρονομίαι καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν πρόσδοσις.

Ἀμφότερα τὰ προσόντα ταῦτα εἶναι ἀναμφισδῆτητα καὶ μόνον ὡς θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες τὸ ἀμέτρως βαρὺ τῆς φορολογίας κατώρθωσεν εἰς τινὰς χώρας νὰ τὰ μειώσῃ⁴⁾.

1) Περὶ μὲν τῶν πρώτων νόμων βλέπε E. Besson : La réforme des successions et donations Παρίσιοι 1902, περὶ δὲ τῶν μεταγενεστέρων τὸν A. Scheyven: Traité des droits de successions en Belgique, France et les Pays - Bas, Βρυξέλλαι 1913, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς τελευταίας ἐκδόσεις τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Allix (γ' ἐκδόσις, 1912) καὶ τοῦ συστήματος τοῦ Leroy-Beaulieu (8η ἐκδόσις 1912).

2) Βλ. ἐν τῷ Finanz - Archiv. ἔτος XXV, 1908, τεύχος β', πλήρη μελέτην τοῦ κ. Haensel. Περὶ δὲ τῶν τελευταίων μεταρρυθμίσεων τὸ Bulletin de statistique et de Legislation Comparée φύλλα Σεπτ. καὶ Ὀκτ. 1910.

3) Βλ. ἐν τῷ Finanz - Archiv ἔτος XXVI, 1909, τεύχος α', τὴν μελέτην τοῦ κ. R. E. May : Zum Kampf um die Nachlassteuer καὶ τὴν διατριβὴν ἐπὶ διδακτορικῶν τοῦ κ. G. Dayras: L'impôt successoral en Allemagne, Παρίσιοι 1910.

4) Βλ. ὅσα λέγομεν ἐν τέλει περὶ τῶν συνέπειων τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς φορολογίας.

B'. Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως

Ἰκανοποιεῖ τὴν κοινὴν συνείδησιν ἥτις θεωρεῖ ὅτι οὐδεὶς εἶναι δικαιότερον νὰ συνεισφέρει τοῦ κληρονομοῦντος, δηλαδὴ τοῦ ἀποκτῶντος ἀγαθὰ ἄνευ θυσίας, ἢ δὲ ἱκανοποιήσῃς αὕτη εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον πλήρης καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς θεωρίας τῆς ἐπιπτώσεως ὅτι ὁ φόρος εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων ὅτινες δὲν δύναται νὰ μετακυλισθῶσιν ἀπὸ τοῦ φορολογουμένου εἰς τρίτους* εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄμεσος φόρος ¹⁾).

Ἐν ᾧ δὲ οὕτω ἱκανοποιοῦνται οἱ τρίτοι ὁ καταβάλλων τὸν φόρον δὲν γογγύζει, διότι ὡς παρατηρεῖ λεπτῶς ὁ ποτὲ ἡμέτερος συμμαθητῆς νῦν δ' ἐν Παρισίοις καθηγητῆς αἰθῆς ²⁾ οὗτος εὐρίσκεται εἰς στιγμὴν ψυχολογικὴν, εἰς ὥραν δηλαδὴ καθ' ἣν δὲν ἐσυνείθισεν εἰσεῖτι νὰ θεωρῇ ὡς ἰδικὰ του τὰ κληρονομηθέντα καὶ ἔχει καὶ ἀγαθὰ διαθέσιμα πρὸς πληρωμὴν τοῦ φόρου.

Παρατηρῶ ἄμεσως ὅτι τὰ ἑκτακτα καινῶν καὶ ταῦτα προσόντα τοῦ Φ. Κ. ³⁾ ἐνίοτε μειοῦνται ἢ καὶ ἐκμηδενίζονται.

Καὶ πάσχει μὲν τοῦτο τὸ προσὸν τῆς δικαιοσύνης ὅταν ἐπιβάλλεται ὁ φόρος εἰς τοὺς καιόντας. Οὗτοι θεωροῦνται, τοῦλάχιστον εἰς τὰς χώρας ὅπου ἐπέδρασε τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ὅπου κρατεῖ ὁ θεσμὸς τῶν ἀναγκαιῶν κληρονόμων καὶ ὁ ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἡμέτερας ἀπόψεως οὐσιαστικώτερος τῆς νομίμου μοίρας, ὡς ἔχοντες εἶδος δικαιώματος συνιδιοκτησίας ἐπὶ τῆς πατρικῆς περιουσίας. Ὅντως δὲ πολλάκις συνέτεινον εἰς τὴν αὔξησιν αὐτῆς, συχνό-

1) Βλ. τὸ περίφημον ἔργον τοῦ Σέλιγκμαν Περὶ ἐπιπτώσεως τῶν φόρων μέρος Β' κεφ' 8ον. Ἡ πλατυτέρα ἐξήγησις τῆς ἀναμφισβητήτου ταύτης πρότασεως θ' ἀπῆται ἀναπτύξεις αἰτινες δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

2) Βλ. τὸ προμνησθὲν *Traité elementaire de Sciences des finances* σελ. 497.

3) Τοῦ λοιποῦ θὰ περιορίζομαι εἰς τ' ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ Φόρου τῶν Κληρονομῶν.

τερον δ' ἔτι ἐξήσαν ἐν μέρει τοῦλάχιστον ἐπ' αὐτῆς. Διὰ τοὺς κα-
τιόντας ὅθεν ἡ κληρονομία δὲν ἔχει τι τὸ κοινὸν πρὸς κέρδος
λαχείου.

Ὅσον δὲ βαρύτερος εἶναι ὁ φόρος τόσον ἡ ἐντύπωσις τῆς προσ-
γυνομένης εἰς βάρος των «δημεύσεως» εἶναι ἰσχυροτέρα. Πλὴν τὰ
βαρέα τέλη ἐπιδρῶσιν ἐπίσης ἐπιβλαβῶς καὶ ἐπὶ τοῦ προσόντος
τῆς προσφορότητος.

Ὅταν ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ συγγενείας, ὁ φόρος φθάσει εἰς
15, 20 30 $\frac{0}{100}$, οὐ μόνον θίγει οὐχὶ τὸ εἰσόδημα ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον
(πλουτολογικὴ ἀποψις), ἀλλὰ θέτει εἰς δυσχερεστάτην θέσιν
τὸν κληρονόμον ἀποροῦντα προκειμένου περὶ ἀκινήτου, βιομηχα-
νικῆς, ἢ ἐμπορικῆς περιουσίας ποῦ νὰ εὑρη τόσα χρήματα. Ἀλλὰ
καὶ ἐπὶ κινήτης ἀκόμη ἢ ὑποχρέωσις νὰ ἐκποιήσῃ ἐσπευσμένως
σπουδαῖον μέρος τῶν ἀξιών δύναται νὰ συνεπαγάγῃ δι' αὐτὸν
σπουδαίας ζημίας. Διὰ ταῦτα δὲ συμμερίζομεθα τὴν γνώμην τοῦ
κυρίου Μουρίκη καθ' ἣν ἡ στρατιὰ πρὸς ἀπόψιν τοῦ φόρου
προθεσμία ¹⁾ ἢ διδομένη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου διὰ τὰ ἀκίνητα
μόνον, δέον νὰ ἐπεκταθῇ εἰς πᾶσαν κληρονομίαν ²⁾

Διατυπωθεῖσῶν τῶν δύο τούτων ἐπιφυλάξεων ὡς πρὸς τὴν ἔκτα-
σιν καὶ τὸ βάρος τοῦ φόρου, ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ προσόντα αὐτοῦ.

Γ'. Ἀπὸ Διοικητικῆς ἀπόψεως

*Εὐκολία τῆς βεβαιώσεως τοῦ φόρου, τῆς ἐξακριβώσεως τῆς
φορολογητέας ὕλης.*

Ὁ Στόρμ εἰκωνικώτατα παριστᾷ τὴν κατάστασιν λέγων ὅτι
«αἱ κληρονομίαι ἀφ' ἑαυτῶν οὕτως εἰπεῖν προσφέρονται εἰς τὸν εἰς-

1) Ἐν Γερμανίᾳ εἶναι δεκαετής. Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1911, ποι-
κίλει μεταξὺ 1 καὶ 3 ἀναλόγως τοῦ ὀφειλομένου ποσοστοῦ.

2) Τὸ δημόσιον δὲν δύναται νὰ ὑποστῇ ἐκ τούτου οὐδεμίαν ζημίαν, ἅτε
προαπαιτουμένης ἐγγυήσεως καὶ τρέχοντος τοῦ τόκου τῶν ὀφειλομένων.

πράκτορα». Ὀντως ἡ ἰδέα τῆς κληρονομίας συνδυάζεται πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπογραφῆς. Οἱ φόροι τοῦ κεφαλαίου ἢ τοῦ εἰσοδήματος γεννῶσι δυσχερείας, διότι υποθέτουσι πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς φορολογητέας ὕλης τὴν ἀνάμιξιν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς υποθέσεις τοῦ φορολογουμένου, τὴν μεταβολὴν τοῦ εἰσπράκτορος εἰς ἱεροξεταστήν. Ἐδῶ ὅμως ἡ ἀνάκρισις πηγάζει ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ ἐπιβάλλεται ὑπ' αὐτῶν. Ὅπως ἔλεγεν τῷ 1901 ὁ εἰσηγητὴς τῆς πλειονοψηφίας Lourties, ἡ γαλλικὴ γερουσία ἀποκρούει μὲν τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος διότι εἶναι ἱεροξεταστικὸς (inquisitoire) στέργει ὅμως τὴν ψήφισιν τοῦ νέου νόμου τῶν κληρονομιῶν διότι οὗτος, καίπερ προοδευτικὸς, δὲν παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα τοῦτο.

Ἡ ἀποψις αὕτη τοῦ Φ. Κ. ἀποκαλύπτει καὶ ἕτερον σπουδαῖον αὐτοῦ προσὸν ἀπὸ ἀπόψεως τῆς φορολογικῆς ἰσότητος.

Ἀρκούντως κοινὴ ἀξίωσις κρατεῖ ὅπως τὰ ἐξ ἐργασίας προερχόμενα εἰσοδήματα φορολογούνται ὀλιγοτερον ἢ τὰ τοῦ κεκτημένου πλοῦτου. Ἡ ἀξίωσις αὕτη δὲν εἶναι ὅσον δικαία φαίνεται (χήρα καὶ ὄρφανὰ ἔχοντα λ. χ. 10,000 δρ. εἰσόδημα εἶναι συμπαθέστερα καλικελάδου ὑψιφώνου λαμβάνοντος τὸ ποσὸν τοῦτο δσάκις εὐδοκίῃ ἢ τραγουδήσῃ τὴν Μπαῆμ ἢ τὸν Ριγολέττον), προσκρούει δ' εἰς δυσκολίας περὶ τὴν ἐφαρμογὴν προκειμένου περὶ μικτῶν εἰσοδημάτων, (1) ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ὄχι μικρὰς ἀντιρρήσεις ἀρχῆς, παρατηρουμένου πρὸ παντός ὅτι ἐὰν προσωρινὰ εἶναι τὰ ἐξ ἐργασίας εἰσοδήματα προσωρινὴ καὶ ἡ φορολογία τούναντίον διηνεκῆς εἶναι ἢ τῶν διηνεκῶν εἰσοδημάτων.

Ἐν τούτοις ἡ ἐργασία παραμένει καθ' ἑαυτὴν συμπαθεστέρα καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραγνωρισθῇ ὅτι ὁ ἐργαζόμενος ἔχει νὰ

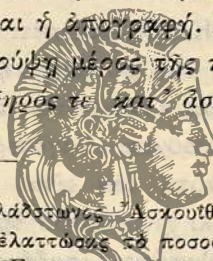
1) Δ. Χ. κληρονομίας τεχνοστάσιον κερδίζει 25000 δρ. ἐτησίως ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου τί ἀντιπροσωπεῖει ὄντως τὰ εἰσοδήματα τοῦ τεχνοστάσιου καὶ τί τοῦς προσωπικοῦς αὐτοῦ κόπους. Σημειωτέον ὅτι ὑπὸ ἄλλον διευθυντὴν ἢ αὕτη βιομηχανία δύναται ν' ἀποδώσῃ 50,000 δρ. ἢ νὰ καταλήξῃ εἰς πτώχευσιν.

μεριμνήσῃ καὶ περὶ τῆς αὔριον (ἀποταμίευσις). Ἡ λύσις τοῦ διλήμματος εὑρηται ἐν τῷ φόρῳ τῶν κληρονομιῶν. Τοῦτο ἔθηκεν ὡς ἀρχὴν ὁ Γλάδστων (1) λέγων ὅτι τὸ μὲν ποσοστὸν τοῦ φόρου τοῦ εισοδήματος δεόν νὰ ᾖ ἀνεξάρτητον τῆς φύσεως τούτου, ὁ δὲ κεκτημένος πλοῦτος δεόν νὰ φορολογεῖται, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἤδη φορολογουμένου εισοδήματος αὐτοῦ, δι' ἰδιαίτερου φόρου· ὁ δὲ πρὸς τοῦτο καταλληλότερος εἶναι ὁ Φ. Κ. (2).

Πάντοτε ἐκ τοῦ αὐτοῦ γεγονότος, τῆς εὐκόλου βεβαιώσεως τῆς φορολογητέας ὕλης πηγάζουσι καὶ δύο ἄλλαι ἔμμεσοι πλὴν ἀξιαίου λόγου ὑπηρεσίαι ὡς προσφέρει ὁ Φ. Κ., τὴν μὲν εἰς τὴν δημοσιονομικὴν διοίκησιν, τὴν δὲ εἰς τὴν Στατιστικὴν.

Ἡ προσφερομένη εἰς τὴν διοίκησιν ὑπηρεσία ἔγκειται εἰς τὸν ἔλεγχον ὃν συνεπάγεται ἡ ἀπογραφὴ. Καὶ πράγματι εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν ζῶντα ν' ἀποκρύβῃ μέρος τῆς περιουσίας του. Ὅταν ὁμως κατέλθῃ «*γυμνός τε ξηρός τε καὶ ἀσφοδελὸν λειμόνα*» τὸ δημό-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1) Ὁ διάδοχος τοῦ Γλάδστων, Ἀσκούιθ παρεγνώρισεν ἐπ' ἐσχάτων (τῷ 1907) τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐλαττώσας τὸ ποσοστὸν τοῦ income-tax διὰ τὰς προσόδους τῆς ἐργασίας. Ἐκάλυψε δὲ μάλιστα τὴν ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως ἐπελθοῦσαν ἐλάττωσιν προσόδων δι' ἀδείξεως τοῦ Φ. Κ. Κατὰ δὲ τὴν εἰσήγησιν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1913 - 1914, ἡ ἐλάττωσις αὕτη ἀνέρχεται εἰς τὰ ἐξῆς ποσά (βλ. τὸν λόγον τοῦ κ. Λόου - Τζώρτζ, τῆς 10]23 Ἀπριλίου 1913, εἰς τὰ στενογραφημένα πρακτικὰ τῶν Τάμης τῆς 24 Ἀπριλίου).

1907 - 8	1,185,666 Λ. Στ.
1908 - 9	1,257,399 » »
1909 - 10	2,145,730 » »
1910 - 11	2,169,845 » »
1911 - 12	2,215,000 » »
1912 - 13	2,290,000 » »

ὅστε ἡ ἐλάττωσις ὑπολογίζεται διὰ τῶν τρέχουσιν χρῆσιν ἄνω τῶν 57 ἑκατ. φρ. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ 1909 - 1219 ἠδξήθη ὁ φόρος διὰ τὰ ἐκ κεκτημένου πλοῦτου προερχόμενα εισοδήματα ἀπὸ 1 σελίνιον εἰς 1 1/8 σελίνιου κατὰ λίραν στερλίαν (σχεδὸν 6 1/2%).

2) Βλ. τὴν ἡμετέραν μελέτην ὁ *Γλάδστων Οἰκονομολόγος*, Ἀθήναι 1910 σελ. 40—41.

σιον θὰ ἐξακριβώσῃ τί εἶχε καὶ θὰ ἀποζημιωθῇ διὰ τὴν γενομένην εἰς βάρος του λαθροχειρίαν. (1)

Γνωστὴ ἐξ ἄλλου τυγχάνει ἡ μέθοδος ἣν ἐγκαινίασεν ὁ de Foville καὶ ἠσπιάσθησαν πλείστοι ἄλλοι μεγάλοι στατιστικοὶ (λ. χ. ὁ Bodio) τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κληρονομιῶν. Ἀλλὰ τὴν ἐνιαύσιον κληρονομικὴν δόσιν (annuité successorale) δὲν γνωρίζομεν εἰ μὴ χάρις εἰς τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν.

Εἰς ταῦτα τὰ προσόντα ἡ σχολὴ τῶν ἀπὸ καθέδρας σοσιαλιστῶν προσθέτει καὶ ἕτερα.

Ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς δημοσιονομίας (finance sociale).

Ὁ προοδευτικὸς Φ. Κ. εἶναι πρὸς μείωσιν τῶν κοινωνικῶν διαφορῶν προκριτότερος τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος τοῦ μοιραίως πιστικοῦ καὶ μὴ δυναμένου νὰ διακρίνῃ εὐνόλως μεταξὺ τῶν εισοδημάτων τῶν ἐκ κεκτημένου πλοῦτου πηγαζόντων καὶ τῶν λοιπῶν. Ἐδῶ ὁ κεκτημένος πλοῦτος εἶναι αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, εὐνῶνται ὅθεν νὰ ἐπιδιωχθῇ προχείρως ἡ μείωσις τῶν μεταξὺ τῶν διαφορῶν τάξεων διαφορῶν. Ἐπὶ πλέον παρακωλύεται ὁ σχηματισμὸς τάξεων ἀργῶν, ζωσῶν παρασιτικῶς εἰς βάρος τῆς λοιπῆς κοινωνίας (2). Ἡ ὑπαρξίς τοιούτων τάξεων

1) Ἐν ταῖς Ἑνωμέναις Πολιτείαις, κατὰ τὸν West (ἐν. ἀνωτ. σελ. 204) αἱ φορολογικαὶ ὑπεκφυγαὶ τῶν εισοδημάτων τοῦ κινήτου πλοῦτου εἶναι πολὺ συχναί, ἐντεῦθεν καὶ ἡ διάδοσις τοῦ Φ. Κ. ὡς καὶ ὁ συχνὸς περιορισμὸς του εἰς μόνας τὰς κινήτας περιουσίας. Ἀνώτατος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ἰόρκης ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην προοδευτικῆς φορολογίας ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἕσον μεγαλεῖτερον εἶναι τὸ εἶσοδημα τόσον αἱ ὑπεκφυγαὶ ἦσαν εὐκολώτεραι καὶ συνεπῶς μεγαλεῖτεραι.

2) Αὗται ἀποτελοῦνται ἀπὸ τοὺς κοινῶς κληθέντας *κυφῆνας* «Ἐπάγγελμα» πρὸς ὃ ὁμολογουμένως πλείστοι αἰσθάνονται ὀρμέφυτον ῥοπήν. Ὡς λέγει ὁ Φασουλῆς φιλοσόφος (σελ. 77 α' ἐκδ. Ἀθῆναι 1891) πρὸς τὸν Ἄνθρωπον

Ὁὐ! νὰ χαθῆς κηφηνარიό, στῶν μελισσῶν τὸ σμήνος
εἰς ζηλεύεις μοναχὰ τὴν θέσιν τοῦ κυφῆνος.

κινεί ὄντως τὴν ἀγανάκτησιν πάσης εὐγενοῦς ψυχῆς διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν τοῦ Στουάρτ Μιλλ κατ' ἀρχὴν ἔχθιστον τῇ προοδευτικῇ φορολογίᾳ παραδεχόμενον ἐξαιρετικῶς ταύτην ἐπὶ τοῦ Φ. Κ. (βλ. Principles, βιβλίον Β' κεφ. II).

§ 2. Ἐλαττώματα τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.

Ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμενος ὁ Φ. Κ. ἔχει ἐλαττώματα ὀλίγα καὶ εὐκόλως διορθωτέα· ὑπεδείξαμεν ἤδη δύο ἐξ αὐτῶν ὑποδεικνύοντες συνάμα πῶς θεραπεύονται (βλ. ἀν. σελ. 13 - 14), ἰδοὺ δύο ἕτερα

α') "Ὅτι εἶναι πλουτιολογικῶς ἐπιβλαβής, καθ' ὃ τείνων νὰ μειώσῃ τὸ προωρισμένον πρὸς παραγωγὴν κεφάλαιον.

β') "Ὅτι εἶναι ἄνισος, διότι αἱ μεταδιβάσεις ἐπέρχονται κατ' ἄνισα διαστήματα. Φέρ' εἰπεῖν κληρονομία τις διανέμεται μεταξὺ δύο ἐξαδέλφων· ὁ εἰς εἶναι 70 ἔτων ὁ ἕτερος 20· προφανὲς ὅτι ἡ μερὶς τοῦ πρώτου θὰ ὑπερῆσθαι ὅπως καὶ διέξωσθαι καὶ εἰς τὸν φόρον πρὶν ἢ ἡ τοῦ δευτέρου βαρυνθῆ καὶ αὐθις.

Τὸ δεύτερον τοῦτο μειονέκτημα δὲν μὲ συγκινεῖ ἀπείρως· δύναται δέ, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπει ἡ ἀβεβαιότης τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, νὰ μετριασθῆ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει μέχρι τινὸς τῆς ἡλικίας τοῦ κληρονόμου ἐν τῇ ὑπολογισμῇ τοῦ φόρου (ὡς τοῦτο γίνεται διὰ τὴν φορολογίαν τῶν δικαιωμάτων ἐπικαρπίας) καὶ δι' ἄλλων μέσων.

Τὸ πρῶτον ὅμως ἐλάττωμα εἶναι σπουδαιότατον, καὶ δὲν θεραπεύεται εἰ μὴ ἐφ' ὅσον ὁ φόρος πληρώνεται διὰ τοῦ εἰσοδήματος. Ἀλλὰ τοιοῦτόν τι, ὡς καὶ τῇ τυφλῷ δῆλον, δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰ μὴ ἐφ' ὅσον ὁ φόρος εἶναι ἐλαφρὸς καὶ καταδλητέος κατὰ δόσεις. Τοῦτο δὲ τοσοῦτῳ μάλλον καθ' ὅσον ὁ στερηθεὶς φέρ' εἰπεῖν 33 % κληρονομίας τινός, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, θὰ θεωρήσῃ ὅτι ἡ κληρονομία ἀνῆρχετο εἰς 67 % τῆς ἀρχικῆς καὶ δὲν θὰ φροντίσῃ ν' ἀνακτήσῃ δι' ἀποταμιεύσεως τὸ παρακρατηθὲν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου τρίτον.

Και ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ἐλαττώματα τοῦ Φ. Κ. Ἡ πράξις ὅμως ἀπεκάλυψε πλείστῃ ἄλλα περὶ ὧν ἐντὸς ὀλίγου θὰ λάδωμεν ἀφορμὴν νὰ ὀμιλήσωμεν πλατύτερον.

Τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα μᾶς ἐπιτρέπουσιν ὅμως ἤδη νὰ ἐννοήσωμεν : ποία ἡ φύσις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν καὶ τίνες οἱ λόγοι τῆς ταχείας αὐτοῦ ἀνὰ τὸν κόσμον ἐπεκτάσεως.

§ 3. Φύσις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.

Πολλάκις ἐχαρακτηρίσθη ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν ὡς τέλος. Οὐδὲν τούτου μᾶλλον ἐσφαλμένον ὄντως ἡ πολιτεία οὐδεμίαν παρέχει ὡς ἀντάλλαγμα εἰδικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν κληρονομούμενον. Ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὁπότε ἡ ὑψηλὴ ἰδιοκτησία τῆς γῆς ἀνήκεν εἰς τὸν χωροδεσπότην ὅστις θνήσκοντος ἐνὸς τῶν εἰς αὐτὸν ὑπακειμένων ἡξίου ἀνταλλάγματα ὅπως ἀνανεώσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ κληρονομοῦντος. Δείψανά τῆς ἐποχῆς σώζονται εἰς τινὰς εὐρωπαϊκὰς νομοθεσίας (λ. χ. τῆ Ἀγγλικῆ) καὶ ἐν τῇ ἀντιλήψει ἦν τὸ κοινὸν εἶναι τοῦ φόρου ἐν ταῖς χώραις ἐνθα τοιαῦται νομοθεσίαι κρατοῦσιν. Παρ' ἡμῖν διέδωκεν αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν τὸ ὅτι ὁ Φ. Κ. εἰσεπράχθη μέχρι τοῦ 1909 ὡς τέλος χαρτοσήμου καὶ ὅτι ἦτο σχετικῶς ἐλαφρὸς, ἀλλ' ἀμφοτέρα ταῦτα οὐδαμῶς ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως ἀρκοῦσιν ὅπως μεταβληθῇ ἡ φύσις τοῦ ἐσόδου ἀπὸ φόρου εἰς τέλος (1).

Ἡ θεωρία τοῦ ἀσφάλιστρον. Δύο διαπρεπεῖς οἰκονομολόγοι ὁ Geffcken καὶ ὁ Λερῶν Μπωλιέ ὁ μὲν ἐν εἰδικῇ ἀλλ' ἀπηρχαιωμένη μελέτῃ, (2) ὁ δ' ἐν ἀδιακόπως ἀναδημοσιευμένῳ συστήματι, ὑποστηρίζουσι τὴν θεωρίαν ταύτην, ἦν, λόγῳ τοῦ κύρους τῶν συνηγῶρων ἀναγκασόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν. (3). Τὸ ἀσφάλιστρον κατὰ

1) Βλ. πλείονα κατωτέρω ἐν τοῖς περὶ Ἑλληνικῆς νομοθεσίας.

2) Erbrecht und Erbschaftssteuern. ἐν τῷ Jahrbücher für Gesetzgebung Verwaltung und Volkswirtschaft ἔτος 1881.

3) Ὁ Λερῶν Μπωλιέ ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τοῦ κ. Γ. Φιλαρέτου βλ. Κώδιξ Χαρτοσήμου (ἐν τῇ Νομικῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, ἔτος

τούς συγγραφείς τούτους δέον νὰ καταβληθῆ διότι ἡ Πολτεία ἐξασφαλίζει εἰς τὸν ἐπιζῶντα τὴν μεταβίβασιν τῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος. Ἄλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Nitti, ὅστις κατεθρυμμάτισε κυριολεκτικῶς τὴν θεωρίαν ταύτην, (1) «ἡ ὑποχρέωσις τῆς πολιτείας νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ τῆς δημοσίας τιμότητος τῆς ἀπαραιτήτου διὰ τὴν μεταβίβασιν τῶν ἀγαθῶν, εἶναι τόσον στοιχειώδης ὥστε δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς εἰδικὴ ὑπηρεσία παρεχομένη εἰς τὸν κληρονομοῦντα. Τοιοῦτόν τι θὰ ἰσοδυναμῆ πρὸς αἴτησιν εἰδικῶν τελῶν λόγῳ ἐξασφάλισως τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Ἐξ ἄλλου ἡ παραδοχὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀσφαλίστρου θὰ ἦγεν εἰς τὴν συνέπειαν ὅτι πᾶσαι αἱ κληρονομίαι δέον νὰ φορολογῶνται διὰ τοῦ αὐτοῦ ποσοστοῦ ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ συγγενείας, τοῦθ' ὅπερ οὐδαμοῦ παρατηρεῖται» (1).

Τί λοιπὸν εἶναι ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν ; Ἄπλῶς τοῦτο : «Φόρος ἰδιῶνυμος ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ τοῦ κεκτημένου πλοῦτου κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ θανάτου τοῦ κατόχου αὐτοῦ.»

§ 4. Ἐπέκτασις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.

Φόρος ἔχων οἷα ὁ ἡμέτερος προσόντα εἶναι φυσικὸν ν' ἀναπτυχθῆ παντοῦ ὅπου ὑπάρχει συσσωρευμένος πλοῦτος. Διὰ τοῦτο

1889) σελ. 203. Καίπερ παρῆλθον 24 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του τὸ ἔργον τοῦ κ. Φιλαρέτου μένει χρήσιμον, καί, λόγῳ ἰδίως τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν, τερπνῶς διδακτικόν.

1) Principii di Scienza delle Finanze σελ. 679 δ' ἔκδ. 1912. Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὁ Nitti καταδεικνύει ὅτι ἡ πολιτεία δὲν ὑπεισέρχεται εἰς τὴν κτῆσιν τῶν χηρευουσῶν κληρονομιῶν ὡς κληρονόμος ἀλλὰ καταλαμβάνει ἀπλῶς ταῦτα ὡς ἀδέσποτα ἀγαθὰ.

2) Ἐχω τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Λερῶν Μπωλιέ θ' ἀντελήφθη πόσον ἀβάσιμος εἶναι ἡ ἀρχὴ ἣν ἀσπάζεται, ἀλλὰ, καὶ τοῦτο διέφυγε τὸν Nitti, φοβούμενος μεγάλης καὶ δικαίως τοὺς βαρεῖς φόρους ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν παραδέχεται θεωρητικὴν αὐτῶν θάσιν ἣτις κατ' ἀνάγκην περιορίζει αὐτοὺς εἰς τὸ ἐλάχιστον. Πράγματι δὲ λέγει παρακατιῶν «Ὅταν ὁ κληρονομικὸς φόρος ὑπερβῆ λογικόν τι ποσοστὸν δὲν ἑμοιάζει πλέον ἀσφαλίστρου, ἀλλ' ἐξῶνῃσιν περιουσίας».

εὐρίσκομεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ, ἐν Ρώμῃ. Εἶτα δὲ χωρὶς ποτὲ νὰ σβεσθῇ ἐντελῶς, διότι ἀναφαίνεται ἐν Βυζαντίῳ ⁽¹⁾ εἰς τὰς Ἰταλικὰς δημοκρατίας ⁽²⁾, εἰς τὴν Ὀλλανδίαν τῷ 1621 ⁽³⁾, κατὰ τὰς φορολογικὰς μεταρρυθμίσεις αἰτῖνες συνώδευσαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ τοὺς πολέμους τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', οὐχ ἤττον ὅμως δὲν καθίσταται μόνιμος τροφοδότης τῶν εὐρωπαϊκῶν ταμείων ⁽⁴⁾ εἰμὴ ἀπὸ 12 περίπου δεκαετηρίδων.

Ἡ αὔξησις τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ηὔξησε ἐννοεῖται τὴν παραγωγικότητά του, ἀλλὰ ἡ προέχουσα αὐτοῦ σημασία χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς μεγάλης φορολογικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ σφρ Οὐίλλιαμ Βέρνον Χάρκουρτ (1894).

Ἰδίως πράγματι ἀπὸ 19 ἐτῶν ὁ Φ. Κ. κατακτᾷ ἀπανταχοῦ καταπληκτικὸν ἔδαφος ἀφ' ἑνὸς περιλαμβάνων τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον ὄλους τοὺς ἀρχικῶς ἀσυδότους συγγενεῖς (συζύγους, ἀνιόντας, κατιόντας), ἀφ' ἑτέρου αὐξανόμενος κατὰ τὸ ποσοστὸν, τέλος καὶ πρὸς ἰκαντὸς γενόμενος προσδευτικός.

Ἡ προσδευτικότης εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῶν ἄρι εἰσαχθέντων στοιχείων. Καὶ εἶναι μὲν ἀλήθες, ὅτι ἀνέκαθεν πρόδοός τις

1) Βλ. περὶ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Λαγαθέτου, Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους (τομ. Γ' σελ. 565 ὅ'. ἐκδ. Ἀθῆναι 1886), καὶ H. Monnier: Ἰ' Epiholé (Nouvelle Revue Historique 1894) ἔνθα καὶ πλείοναι λεπτομέρειαι.

2) Βλ. τὴν προμνησθεῖσαν μελέτην τοῦ Schanz, Finanz - Archiv 1900 σελ. 36.

3) Βλ. Schanz ἐθν. ἀνωτ. (1901, σελ. 555 κ. ἐξ.)

4) Ἐν Τουρκίᾳ ὑπῆρχε ἀνέκαθεν ἀνερχόμενος εἰς 10 %ο. Ἄλλ' οὐ μεγάλοι ἐκ κληρονομιῶν πρόσσοδοι τοῦ ταμείου προήρχοντο, ὅπως καὶ εἰς τὰ κράτη τοῦ μεσαιῶνος, ὅπου διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκριβῶς δὲν ὑπῆρχε φόρος κληρονομιῶν, ἐκ τῶν εὐρυτάτων κληρονομικῶν δικαιωμάτων τοῦ κράτους ἢ ἐν ἄλλοις λόγοις ἐκ τοῦ στενωτάτου κύκλου τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομῶν. Πρὸς τούτοις ὁ Σουλτᾶνος ἐκκληρονόμει τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, ὅπως ὁ ἀγῶς τῶν γενιτσάρων τοὺς στρατιώτας του καὶ ὁ πατριάρχης τοὺς ἐπισκόπους βλ. λεπτομερείας εἰς τὰ γνωστὰ συγγράμματα τοῦ Μουρατζᾶ δ' Οὐσσόν, Juchereau, Eton, κτλ. πρὸς τὴν ἡμετέραν μελέτην L'administration financiere de la Grèce sous la domination turque Παρίσι: 1910.

ὑπῆρχεν ἐν τῷ φόρῳ, διότι τὸ ποσοστὸν ἠῦξανεν ἐφ' ἕσον ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας ἐγένετο ἀπώτερος. Πλὴν ὅμως ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ τὸ ποσοστὸν ἔμενε τὸ αὐτὸ οἰονδήποτε καὶ ἂν ἦτο τὸ κληρονομούμενον ποσόν. Σήμερον αὐξάνει κατὰ πρόοδον.

Ἐξακτῆρισα δὲ τὴν πρόοδον ὡς τὸ σπουδαιότερον χαρακτηριστικὸν τῆς φορολογίας ταύτης, οὐ μόνον διότι εἶνε πολὺ ταχέια, ἔχει δηλαδὴ ταχέως αὐξουσιν κλίμικα, ἀλλὰ καὶ διότι παρατηροῦνται ¹⁾ ἀπανταχοῦ τάσεις πρὸς ἰλιγγιώδη τοῦ ποσοστοῦ αὐξησιν.

Ὅστω λ. χ. ἐν Γαλλίᾳ ²⁾, ἡ προοδευτικότης καθιερώθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1901, ἀπὸ τοῦ 1902 καταργεῖται τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐνὸς ἑκατομμυρίου καὶ αὐξάνεται τὸ ποσοστὸν. Διὰ δὲ τοῦ νόμου τῆς 8 Ἀπριλίου 1910 ἀνυψώθη πάλιν ἡ κλίμαξ ἧτις νῦν ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ ἄλλα εἶτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

Νόμος	ἔτος	Συγγενεῖς	
		ἑυθέσια	μέχρι 4 βαθμοῦ
1901	1—1 1/2	3 3/4	13 1/2
»	1902	1—5	3 1/4—15 1/2
»	1910	1—6 1/2	4 —23

Συγγενεῖς ἀπὸ 4 βαθμοῦ καὶ λοιποὶ κληρονόμοι
12—18 1/2
12—20 1/2
15—29

Ἐπίσης ἐν Ἀγγλίᾳ ³⁾ τὴν ἀναλογικὴν φορολογίαν, ἀναπληροῖ ἡ κλιμακωτὴ (degressive) με ἀσυδοσίαν τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων εἶτα δ' ἡ προοδευτικὴ. Τῆς ἐξελιξέως ταύτης σταθμοὶ εἶναι αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Γλάστωνος (1853, 1864, 1881) καὶ ἡ μεταρρυθμίσις τοῦ Sir William Harcourt,

Τὸ σύστημα τοῦ Χάρκουρτ συνίσταται εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἤδη προοδευτικοῦ estate duty (1—8 0/10), ὅστις ἦτο ὁ κύριος φόρος ⁴⁾ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἀναλογικὸν καὶ ποικίλον μόνον κατὰ

1) Παρατηροῦντο τοῦλάχιστον μέχρις ἐσχάτων.

2) Βλ. διὰ λεπτομερείας τὴν ἐν σελ. 12 σημ. 1 βιβλιογραφίαν.

3) Βλ. διὰ λεπτομερείας τὴν ἐν σελ. 12 σημ. 2 βιβλιογραφίαν.

4) Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ γερμανικὸν Nachlassteuer, βαρύνει δὲ τὴν κλη-

βαθμὸν συγγενείας legacy duty (3 - 10 %), οὗ ἐξηροῦντο οἱ κατιόντες. Τὸ νομοθέτημα τοῦ Χάρκουρτ ἐκρίθη τότε βαρὺ ἢ δὲ κλίμαξ αὐτοῦ ἄγαν προσδευτική. Ἐν ταῦτοις οἱ ριζοσπάσται ἐπαυελθόντες εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ 1905 μετέτρεψαν ἤδη αὐτὸ δις: τῷ 1907 (ὑπουργοῦντος τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Ἄσκουϊθ) καὶ τῷ 1910 (ὑπουργοῦντος τοῦ Λόυδ - Τζῶρτζ). Κατὰ τοὺς ἐπίσημους ὑπολογισμοὺς τούτου ἡ ἐπιβαλλομένη εἰς τὰς κληρονομίας μέση φορολογία 5 % ἠυξήθη εἰς 7 %· ἔχομεν λοιπὸν αὖξῃσιν σχεδὸν $\frac{30}{100}$. Ὅντως ὄχι μόνον τὸ estate duty ἀνῆλθεν ἀπὸ 1 - 8 εἰς 1 - 15, τὸ δὲ legacy duty ἀπὸ 5 - 10, πρόσθετος δὲ φόρος 2 % καθιερώθη διὰ τὰ καταπιστεύματα, ἀλλὰ καὶ κατηργήθη ἡ ἀπὸ τοῦ legacy duty ἀπαλλαγὴ τῶν κατιόντων, ὑπήχθησαν εἰς τὸν φόρον τὰ περιλαμβανόμενα ἐν καταπιστεύμασι ἀντικείμενα ἐπιστημονικοῦ, καλλιτεχνικοῦ καὶ ιστορικοῦ ἐνδιαφέροντος¹⁾, κατηργήθη ἡ ἐπιεικὴς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ εἰσδήματος ἐκτίμησις τῶν ἀκινητῶν κτλ. Τὸ σύνολον τοῦ νομοθετήματος εἰσαχθέντος τὸ πρῶτον τὸ 1909, ἀπετέλει πολεμικὴν μηχανὴν κατὰ τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων ἢς τὴν συστηματικὴν καὶ ὀμολογουμένως μωρὰν ἀντίδρα-

ρομίαν αὐτὴν καὶ ὄχι τὰς κληρονομικὰς μερίδας. Τοιοῦτόν τινα φόρον ἐδοκίμασε νὰ εἰσαγάγῃ καὶ ὁ Καγιὼ ἐν Γαλλίᾳ, τοιοῦτος δ' ἀκριβῶς εἶναι ὁ εἰσαγεθεὶς παρ' ἡμῶν φόρος τῶν κληρονομιῶν τοῦ 1909.

1) Ταῦτα εἶχον ἀπαλλαγὴν διὰ νόμου τοῦ 1895 καὶ λίαν δικαίως. Καλλιτεχνικαὶ καὶ ἱστορικαὶ συλλογαὶ παρέχουσι εἰς τὸν κύριόν των μόνον εὐγενεῖς καὶ ἰδανικὰς ἀπολαύσεις, ὧν δὲν μένουσιν συνήθως ἀμέτοχοι οἱ συμπολίται του, ἐλκύνουσι δὲ καὶ ξένους ἐν τῇ χώρᾳ. Ἄμα ὅμως τεθῆ ἐπ' αὐτῶν βαρὺς φόρος μόνον δισεκατομμυριοῦχοι ἢ κερδοσκοποὶ δύνανται νὰ διατηρῶσι θησαυροὺς ἀμυθῆτου μὲν ἀξίας μηδὲν δ' ἀποφέροντας. Ἐν ἔτος δὲ μόλις μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου τοῦ 1910 εἶδομεν τὸν μαρκήσιον Λανσθάουν πωλοῦντα πίνακα τοῦ Ρέμπραντ ὅστις ἔθεωρεῖτο ὡς εἰς τῶν ἀδαμάντων τῶν ἰδιωτικῶν ἀγγλικῶν συλλογῶν.

Ἡ τάσις τοῦ συλλέγειν καλλιτεχνήματα εἶναι τοῦναντίον ἀξία πάσης ἐνθαρρύνσεως. Δι' αὐτῆς καθίστανται συμπαθεῖς πολλοὶ μεγάλοι χρηματοχειρισταί. Οὕτω ὑπολογίζεται ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας τοῦ ἐσχάτως ἀποθανόντος Πιέρποντ Μόργκαν συνίστατο εἰς ἔργα τέχνης (βλ. τὸν Economist τοῦ Λονδίνου φύλλον 12 Ἀπριλ. 1913).

σιν ἠθέλησαν νὰ νικήσωσιν οἱ ριζοσπάσαι λαμβάνοντες κατὰ τὴν γραφικὴν ἔκφρασιν τοῦ A. Filon (ἐν τῇ 'Επιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1910) ὡς στόχον τὸ θυλάκιον τῶν ἀντιπάλων,¹⁾ ὑπῆρξεν ὁμως ἡ ἀφετηρία μεταβολῆς τοῦ βρεττανικοῦ συντάγματος· διότι οἱ Λόρδοι ἀξιώσαντες ὅτι εἶχον δικαίωμα ν' ἀπορρίψωσι καὶ τὸν προϋπολογισμὸν προεκάλεσαν ἐπανειλημμένας διαλύσεις τῆς βουλῆς αἵτινες πάλιν κατέληξαν εἰς τὸν νόμον τοῦ 1911 ὅστις περιώρισεν ἐν γένει τὰ νομοθετικά των δικαιώματα.

Τὴν συνδρομὴν τῶν μέσων τάξεων εἰς τὸν κατὰ τῶν Λόρδων ἀγῶνα ἐξησφάλισεν ὁ Λόυδ Τζῶρτζ διατηρῶν ὡς πρὸς μὲν τὸ estate duty τὸ ἀρχαῖον τιμολόγιον διὰ τὰς μικρὰς κληρονομίας, ἐξακολουθῶν δὲ ἀπαλλάσσει τοὺς κατιόντας τοῦ legacy duty ὅτε ἡ κληρονομία δὲν ὑπερέβαινε 15,000 Στερλίνας (375,000 δρ.). Ἀλλὰ αἱ εὐκολαὶ αὗται καθίστων ἔτι αἰσθητότερον τὸν ἀγρίως προοδευτικὸν χαρακτῆρα τῆς νομοθεσίας.

Τὸ ἄμετρον τῆς φορολογίας δεσχνύει κάλλιον παντὸς ἄλλου διατάξις τοῦ νόμου τοῦ 1910 ἐπιτρέποντος εἰς τὸν κληρονόμον ἀντὶ τῶν κληρονομικῶν φόρων νὰ ἐγκαταλίπη τῷ δημοσίῳ μέρος τοῦ κληρονομουμένου ἀκινήτου. Ἀναγνωρίζεται δηλαδὴ ὅτι ὁ κληρονόμος δὲν δύναται εἰς τινὰς περιπτώσεις ν' ἀποτίσῃ τὸν φόρον εἰς χρῆμα ἄνευ καταστροφῆς.

1) Οἱ Λόρδοι ἐδείχθησαν μέχρι τινος ἄξιοι τῆς τύχης των, διότι εἶχον δῶση τὸ κακὸν παράδειγμα κομματικῆς δημοσιονομίας. Τῷ 1796 ψηφισαῶν τῶν Κοινοτήτων, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Πίττ, φόρον ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, οἱ κύριοι ὄλων σχεδὸν τῶν ἀκινήτων Λόρδοι ἐδέχθησαν τοῦτον μόνον διὰ τὰ κινήτα·

Ὅτε βραδύτερον, περατωθέντων τῶν Ναπολεοντικῶν ἀγῶνων, κατέστη ἐφικτὴ γενναία φορολογικὴ ἀνακούφισις, ἐπέτυχον τὴν κατὰ προτίμησιν ἐλάττωσιν τῶν ἰδίως βαρυνόντων αὐτοὺς ἀμέσων φόρων· βλ. περὶ τοῦ δευτέρου τοῦτου σημείου, *Les tendances nouvelles de la législation fiscale en Europe depuis cinquante ans*, Παρίσιαι 1901, σελ. 378. Τὸ ἔργον τοῦτου υναποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ἐκθέσεων ὑποβληθεισῶν εἰς τὸ Παρισινὸν συνέδριον τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ 1900.

Ὁ ἐπισκοπῶν τὴν γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν φορολογίαν, ὁ βλέπων ἀναγραφομένα ποσοστὰ 25 % καὶ 29 %; δικαίως διερωτᾷ ἑαυτὸν ἐὰν τὸ δημόσιον ἐμφανίζεται ὡς κληρονόμος; Ὅντως, κατὰ τὴν γενικῶς δεκτὴν ἀντίληψιν, ἀπλοῦς φόρος δὲν δύναται ν' ἀνέρχεται εἰς τὸ τέταρτον ἢ τὸ τρίτον τοῦ φορολογουμένου κεφαλαίου.

Ὁ δ' ἀναλογιζόμενος ἐξ ἄλλου ὅτι εἰς τὰ δύο ἐκεῖνα μεγάλα κράτη τῆς δύσεως τὰ δημόσια χρεώγραφα τοκοφοροῦσιν 2 1/2 καὶ 3 % καὶ συνεπῶς ὅτι ὁ φόρος, ἀναλογῶν πρὸς 10 ἔτων πρόσοδον, εἶναι ἀδύνατον νὰ πληρωθῇ διὰ τῶν τόκων, ἐνθυμῆται τὸ τοῦ Μιραβὼ πατρός:

«Impôt sur le revenu, impôt, Impôt sur le capital, pillage»

Τὰ λοιπὰ κράτη δὲν ἔδειξαν ὅσῃν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἀμετρον πρὸς τὴν πρόοδον σπουδῆν, ἀλλὰ μέχρι ἐσχάτων, ὁπότε ἡ Πολιτεία τῆς Νέας Υόρκης ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀντιδράσεως, ἀνευ σχεδόν ἐξαιρέσεων, ἐδείκνυσεν ὑπὸ ἡπιωτέραν μορφήν, τὰς αὐτὰς τάσεις (1).

Ἐκεῖνο δ' ὅπερ εἶναι ἀξιὸν πάσης προσοχῆς καὶ αὐξάνει τὴν σπουδαιότητα τοῦ ζητήματος εἶναι ὅτι ἡ ὄρεξις τῶν ὁπαδῶν τῆς προσοδευτικότητος, φαίνεται μᾶλλον ἀνοίξασα ἢ κορεσθεῖσα διὰ τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων.

Ἐν Γαλλίᾳ μόλις ἔτος εἶχε παρέλθει ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1910 καὶ ἡ Γαλλικὴ βουλὴ ἐψήφισε νέαν αὐξησιν τῶν ἄρτι καθιερωθέντων τεραστίων τελῶν (2).

Ὁ βουλευτὴς Maujan, ὅστις δὲν εἶναι κοινωνιστὴς ἀλλ' ἀπλῶς ριζοσπάστης, ὑπέβαλλε ἀπὸ τοῦ 1903 νομοσχέδιον δι' οὗ αἱ μὲν ἐξ

1) Βλ. λεπτομερείας ἐν τῷ προμνησθέντι εἰδικῷ συγγράμματι τοῦ Ybar-negaray (L'impôt progressif sur les successions σελ. 127 - 174).

2) Τὴν αὐξησιν ταύτην ἀπέρριψε ἡ Γερουσία λόγῳ κυρίως τῆς παρὰ τοῖς ἀγροτικοῖς πληθυσμοῖς ἀναπτυχθείσης ἀντιδράσεως (βλ. Ἄλλιξ σελ. 501).

ἀδιαθέτου κληρονομίαι ἐδαρύνοντο μέχρις 25 % αἱ δὲ ἐκ διαθήκης μέχρι 50 % ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου (1).

Ἐνόλογοι προτάσεις ἀπαντῶσιν ἐν παντὶ σχεδὸν κοινοβουλίῳ. Οὐδεμία οὕτως εἰπεῖν, προτείνεται φιλεργατικὴ δαπάνη χωρὶς νὰ προταθῆ συνάμα ὅπως τ' ἀπαιτηθησόμενα ἔξοδα καλυφθῶσι δι' αὐξήσεως τοῦ Φ. Κ.

Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ ἐργατικῷ συνεδρίῳ τῆς Τολώσης (1908) ἐκρίθη λογικὸν ἕκαστος ἐργάτης φθάνων εἰς ἡλικίαν 55 ἐτῶν νὰ δικαιούται εἰς σύνταξιν ἐτησίαν 600 φράγκων. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται 800 ἑκατ. κατ' ἔτος, ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐνιαυσία κληρονομικὴ δόσις ὑπερβαίνει ἐν Γαλλίᾳ τὰ 5 δισεκατομμύρια ὑπελήφθη ὅτι ὑπῆρχεν πρόχειρος ἡ πηγὴ ἐξ ἧς ἠδύνατο αἱ συντάξεις ν' ἀντληθῶσι (2).

Ἡ τοιαύτη δὲ σύστασις τοῦ Τολωσιανοῦ συνεδρίου δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίξῃ. Τὴν μέθοδον ἣν συνίστα εἶχον ἐγκαινιάσῃ ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις διότι φιλεργατικαὶ δαπάναι ἐπέβαλλον κυρίως τὰς προμηθεύσας φορολογικὰς αὐξήσεις (3). Τῶν φορολογικῶν τούτων αὐξήσεων οὔτε κατ' ἐλάχιστον μετείχον ἑκεῖνοι ὑπὲρ ὧν ἐγένοντο αἱ δαπάναι. Ἐνταῦθα δὲ κατ' ἐμὲ ἐργεῖται ὁ κύριος κίνδυνος τῆς παρουσίας τῶν πραγμάτων τροπῆς.

Διατὶ ἡ ἐπιστήμη παλαίει ὑπὲρ τοῦ πανδήμου τοῦ φόρου; Διότι ὁ καλλίτερος χαλινὸς πρὸς μετριάσμον τῆς υπερμέτρου αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν (τοῦ ἐναργοῦς τούτου γνωρίσματος φαύλης δημοσίας οικονομίας) εἶναι τὸ νὰ συναισθάνωνται ταύτην πάντες οἱ διὰ τῆς ψήφου των μετέχοντες εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας.

Ἦδη ὄχι μόνον διὰ τῆς ἀσυνδοσίας καταργεῖται ὁ χαλινὸς, ἀλλὰ

1) Βλ. τὸ κείμενον τῆς προτάσεως ἐν Documents parlementaires, session ordinaire ἔτος 1903 σελ. 634 κέξ.

2) Βλ. Revue Bleue φύλλον 10 Σεπτεμβρίου 1908.

3) Βλ. καὶ ἄνωτ. σελ. 16 σημ. 1

καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν διατίθεται τὸ προῖόν τοῦ φόρου γεννᾶ καὶ συμφέρον εἰς δαπάνας νέας. Ἀνθυγεινεστέραν δημοσιονομικῶς κατάστασιν δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ ὁ νοῦς.

§ 5 Δικαιολογία καὶ συνέπειαι τῶν νέων τάσεων τῆς νομοθεσίας.

Ὁ Σιρ Οὐίλλιαμ Χάρκουρτ εἰς τὸν εἰσηγητικὸν τοῦ λόγον τῆς 19 Ἀπριλίου 1894 (1), ἐδικαιολόγησε τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθετήματός του λέγων ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ διαθέτειν καὶ κληρονομεῖν ἀπορρέει οὐχὶ ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἀλλ' ἐκ τοῦ νόμου καὶ συνεπῶς ὁ νόμος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κανονίζῃ τοὺς ὅρους καθ' οὓς γίνεται ἡ διαδίδασις τῶν ἀγαθῶν.

Ἡ τοιαύτη θεωρία δὲν φαίνεται ἀνταποκρινομένη πρὸς τὰ πορίσματα τῆς κοινωνιολογίας διδασκούσης ὅτι ἡ εὐκογένεια μετὰ τῶν συμφυῶν αὐτῶν δικαιωμάτων τῆς ἰδιοκτησίας (2) καὶ κληρονομίας προϋπήρχεν τῆς πολιτείας καὶ τῶν νομοθετημάτων αὐτῆς, (3) ἀντιβαίνει δὲ, ἂν ὄχι πρὸς τὰς φεουδαλικὰς ἰδέας αἵτινες κρατοῦσιν ἐν τῷ Ἀγγλικῷ κληρονομικῷ δικαίῳ (4), πάντως πρὸς τὰς ἀρχὰς τὰς χρησιμεύουσας ὡς βάσεις εἰς τὸ κληρονομικὸν δι-

1) Ἐδημοσιεύθη ἐν ἐκτάσει εἰς ὅλας τὰς μεγάλας ἀγγλικὰς ἐφημερίδας τῆς ἐπομένης. Οἱ μὴ γνωρίζοντες ἀγγλικά δύναται νὰ συμβουλευθῶσιν τὸ Bulletin de Législation Comparée 1894 σ. 470.

2) Ὁ Χάρκουρτ ἠδύνατο νὰ ἰσχυρισθῇ ἐπίσης ὅτι τῆς ἰδιοκτησίας προκυπτούσης ἐκ τοῦ νόμου, ὁ νόμος ἠδύνατο νὰ περιορίσῃ ταύτην ὅσον ἤθελε.

3) βλ. Ybarnegaray σελ. 54-55.

4) Λ. χ. ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ χηρεύουσαι ἀκίνητοι κληρονομίαι περιέρχονται εἰς τὸ στέμμα ἠδυνάμει τοῦ δικαιώματος τῆς εἰς τὸν κυρίαρχον ἐπανελεύσεως. Διὰ τοῦτο δὲ ὡς παρετήρησε λεπτιῶς ὁ Πέτρος Λερῶ - Μπωλιέ (υἱὸς τοῦ Παύλου) εἰς ἄρθρον ἀφιερωμένον εἰς τὴν προκειμένην θεωρίαν (Γάλλος Οἰκονομολόγος 24 Φεβρουαρίου 1900), ὁ λόγος τοῦ Χάρκουρτ δὲν συνεκίνησε πολὺ τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον.

καιον παρά τοις πλείστοις κράτεσι τῆς Εὐρώπης (1) ἐν οἷς τὴν Ἑλλάδα (2).

Ἡ δ' ἐν τῇ θεωρίᾳ ἐγκλειομένη διὰ τὸ κράτος ἐξουσία νὰ καταργήσῃ τὸν θεσμόν τῆς κληρονομίας καὶ τὸ δίκαιωμα τοῦ διαθέτου θὰ εἶχεν ἀπὸ πλουτολογικῆς ἀπόψεως ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ἄνευ τῆς ὀρμεμφύτου τάσεως νὰ μεριμνήσῃ τις ὑπὲρ τῶν τέκνων καὶ συγγενῶν, ἢ καὶ ὑπὲρ πατρίδος καὶ προσφιλῶν κοινοφελῶν σκοπῶν ὑπάρχει φόβος ὅτι ὄχι μόνον ἢ ἀποταμίευσις καὶ μετ' αὐτῆς ὄλαι αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις θὰ περιωρίζοντο εἰς ἄκρον ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἢ δι' ἐργασίας παραγωγή τοῦ πλοῦτου μεγάλως θὰ ἐλαττοῦτο. Δικαίως λέγει ὁ Λερωᾶ-Μπωλιῆ ὅτι «τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἤθελεν ἀπολέσει μέγα μέρος τῶν ἀρετῶν τῆς προνοητικότητος καὶ τῆς δραστηριότητός του, ὃ δὲ σχηματισμὸς νέων κεφαλαίων θὰ ἐπαυεν (3)».

Θὰ ἡδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θεωρητικοῦ τούτου ζητήματος παρέλκει διότι κατ' οὐσίαν αἱ ψήφισαί ἀκρατον προοδευτικὸν Φ. Κ. βουλαὶ ἄγονται οὐχι ὑπὸ ἀφηρημένων θεωριῶν ἀλλ' ὑπὸ πρακτικῶν ἀναγκῶν καὶ δὴ :

- 1) Τῆς ἀδιακόπου αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν.
- 2) Τῆς αὐξούσης πολιτικῆς ἰσχύος τῶν πτωχοτέρων τάξεων.

Παρ' ὅλα ταῦτα θὰ ἦτο ἴσως ἀνάγκη ν' ἀναπτύξωμεν ἔτι πλατύτερον τὸ θέμα διότι τὰ ὀλέθρια πλουτολογικὰ ἀποτελέσματα ἅτινα θὰ ἀπέρρεον ἐκ τῆς ὀλοσχεροῦς καταργήσεως τοῦ δικαίωματος τοῦ διαθέτειν, παρουσιάζονται ἐπίσης καίπερ ἐν μικροτέρᾳ κλίμακι, ὅταν διὰ τοῦ φόρου τὸ δίκαιωμα τοῦτο περιορίζεται σήμερον μὲν κατὰ τὸ τέταρτον ἢ τὸ τρίτον, αὔριον δὲ κατὰ τὸ ἥμισυ.

Ἐν τούτοις παραδεχόμεθα ὅτι ἀντὶ θεωρητικῶν συζητήσεων

1) Βλ. ἀπόφασιν τοῦ γαλλικοῦ Ἀκυρωτικοῦ χρονολογουμένην ἀπὸ τῆς 23 Ἰουνίου 1857.

2) Βλ. λεπτομερείας παρά Κοφινᾶ σελ. 57-90. Τὸ ὄλον ζήτημα πραγματεύεται κατὰ τρόπον λίαν ἐνδιαφέροντα ὁ Η. F. Hitzig (Die Grenzen des Erbrechts ἐν τῷ Schweizer Zeitschrift ἔτος 1908 φυλλάδιον 36.)

3) Πρβ. Κοφινᾶν σελ. 60.

καλλίτερον είναι νὰ σπεύσωμεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν συνεπειῶν τῆς κρατοῦσης δημοσιονομικῆς πολιτικῆς.

§ 6. Συνέπειαι τοῦ ἀκράτως προοδευτικοῦ Φ. Κ.

Αὗται εἶναι ὀλέθρια. Τινὲς ἐξ αὐτῶν μᾶς εἶναι ἤδη γνωσταὶ διότι ἐλάβομεν, ἐν ἀρχῇ, ἀφορμὴν νὰ καταδείξωμεν ὅτι βαρεῖα φορολογία ἀνατρέπει πολλὰ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ Φ. Κ. (βλ. ἄνωτ. σελ. 14 καὶ 18) καὶ ὅτι καθιστᾷ αἰσθητότερα τὰ ἐλαττώματά του κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πλουτολογικὴν ἀποψιν, τὴν μείωσιν δηλαδὴ τοῦ κεφαλαίου.

Δύναται ὅθεν νὰ τεθῇ ὡς ἀρχὴ ὅτι Φ. Κ. διὰ νὰ εἶναι ἀξιοσύστατος δέον νὰ ᾖ ἐλαφρὸς.

Ἄλλὰ τὸ κακὸν δὲν περιορίζεται εἰς τοῦτο. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὑψηλοὶ φόροι ὠθοῦσι πάντοτε εἰς τὴν φορολογικὴν ὑπεκφυγὴν (1). Ἡ δὲ συναίσθησις ὅτι μονονουχὶ δημοτικαὶ τοιοῦτοι ἐπιβάλλονται νῦν ἐπὶ μιᾶς τάξεως ὑπὸ ἄλλης χάριν ὄχι, τοῦλάχιστον, κοινοῦ καλοῦ ἀλλ' ἐγωιστικῶν συμφερόντων, ἀφαιρεῖ, εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀπὸ τὴν ὑπεκφυγὴν τὸν χαρακτήρα παρανομίας διὰ νὰ προσδόσῃ αὐτῇ τὸν χαρακτήρα νομίμου ἀμύνης.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ὅποιον τὸ δημόσιον στερεῖ διὰ μιᾶς 29 % κεφαλαίου νομίμως ἀνήκοντος αὐτῷ διὰ νὰ τὰ δαπανήσῃ κατὰ τὸν γνωστὸν ἡμῖν τρόπον, αἰσθάνεται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ φόρου ἀλλὰ περὶ νοσηφισμοῦ καὶ ἀμύνεται ὅπως δυνηθῇ.

Ποικιλώτατα ὑπῆρξαν εἰς τὰς χώρας ὅπου οἱ Φ. Κ. εἶναι βαρύτεροι (δηλαδὴ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ) τὰ τεχνάσματα εἰς ἃ κατέφυγον οἱ ἐνδιαφερόμενοι. (2) Τινὰ τούτων εἶναι φαῖδρά, (3) ἄλλα

1) Ἡ μᾶλλον γνωστὴ μορφή τῆς ὑπεκφυγῆς εἶναι ἡ ἐπὶ τελωνειακῶν δασμῶν : ἡ λαθρεμπορία.

2) Βλ. E. Guilmard, L'évasion fiscale, Παρίσιος ε' ἔκδοσις 1908 Ch. Lescoeur, Pourquoi et comment on fraude le fisc, Παρίσιος δ' ἔκδοσις 1908 καὶ R. Dupuichault, La fraude successorale par le procédé du compte - joint, Παρίσιος 1910. Περὶ συνημμένων λογαριασμῶν βλ. Κοφινῶν σελ. 104—6.

3) Δ. χ. ἐπὶ κληροδοτήματος εἰς ἀπώτερον συγγενῆ ὃ κληροδόχος κατό-

ὕπενθυμίζουσι τὰ ἤδη ἐν χρήσει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ (1), τὰ προχειρότερα ὅμως καὶ τὰ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως μᾶλλον θλιβερὰ εἶναι τὰ συνδεόμενα πρὸς μετανάστευσιν τῶν κεφαλαίων.

Πρὸς πρόληψιν τῶν καταχρήσεων αἱ κυβερνήσεις λαμβάνουσιν ποικίλα μέτρα ὧν τινὰ εἶναι ἀποτελεσματικά, τινὰ ἄλλα ἀντιπλουτολογικὰ καθ' ὃ περιορίζοντα τὰς συναλλαγὰς, (2) πάντα δὲ ἄνευ ἐξαιρέσεως πιστικά. Οὕτω ἀποδεικνύεται ἡ ἀλήθεια τῆς παρατηρήσεως τοῦ πάντοτε βαθυτάτου καθηγητοῦ ἐν Λωζάνῃ Vilfredo Pareto ὅτι ἡ βαρεῖα φορολογία καταλήγει εἰς περιορισμὸν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας (ὄλ. Le Mythe Vertuiste, Παρίσιοι 1911. σελ. 137). Προχείρους τούτου ἀποδείξεις παρέχει ἡ τε ἡμέτερα νομοθεσία καὶ τὸ ἔργον τοῦ κ. Μουρίκη (3).

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία πρὸς πρόληψιν ἀμοιβαίων μεταναστεύσεων συνῆψαν καὶ σύμφασιν ἀμοιβαίου ἐλέγχου καὶ φορολογίας (4) ἀλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Φλώρα (ὁ' ἐκδ. 537) εἰς τοιαύτας συμβάσεις δὲν θὰ πεισθῶσι καὶ προσέλθωσι χώραι πτωχότεραι δι' ἃς ἡ μετανάστευσις τῶν κεφαλαίων εἶναι εὐεργέτημα. Δύναται τις

πιν συμπαιγνίας μετὰ τοῦ κληρονόμου παρακίτεται ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅστις καθ' ὃ στενωτέρως συγγενῆς διὰ τὸ αὐτὸ ποσὸν πληρώνει ὀλιγότερα.

1) Ὁ Lombroso, Études sur l'Économie Politique des Lagides (Τωρίνον 1870), ἐμελέτησε πρῶτος τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν, ἐν Αἰγύπτῳ, ὅστις φαίνεται ἀνεργόμενος εἰς 10%, ἐπὶ τῇ βάσει παύρων σχετιζομένων πρὸς καταβολεύσεις τοῦ φόρου ἀναλόγους πρὸς τὰς σημερινὰς. Οὕτω λ. χ. γέρων πατήρ πωλεῖ τὰ κτήματά του εἰς τοὺς κληρονόμους του ἀντὶ εἰκονικοῦ ποσοῦ. Τοῦτο συμβαίνει οὐχὶ σπανίως ἐν Ἀγγλίᾳ.

2) Ὁ βουλευτὴς Massabuau ἐν εἰδικῇ μελέτῃ ἦν ἀναφέρει ὁ κ. Ybar-negaray σελ. 99 - 100 καταλήγει εἰς τὴν κατάργησιν τῶν τίτλων εἰς νομιστὴν. Ἄλλ' ἤδη τὰ ἄπειρα πιστοποιητικά καὶ αἱ ποικίλαι διατυπώσεις εἰς ἃς ὁ νομοθέτης λόγου τοῦ Φ. Κ. ὑποβάλλει τοὺς συναλλασσομένους, τὰς τραπέζας καὶ τοὺς συμβολαιογράφους δὲν ἀποτελοῦσι μικρὸν κώλυμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν συναλλαγῶν.

3) Βλ. διατυπώσεις ἐπιβαλλομένας εἰς κληρονόμους, τραπέζας, συμβολαιογράφους, βραβεῖα εἰς καταγγελίας κλπ.

4) Βλ. R. Guérin, Les ententes internationales pour la répression des fraudes fiscales, Παρίσιοι 1910.

νά βεβαιώσῃ μάλιστα ὅτι χῶραι εὐποροὶ ὡς τὸ Βέλγιον ἢ ἡ Ἑλβετία, αἵτινες καταπληκτικῶς ὠφελήθησαν ἐκ τῆς μεταναστεύσεως τῶν κεφαλαίων τῶν πέριξ χωρῶν, δὲν θὰ στέρξωσιν εἰς τοιαύτας συμφωνίας.

Μία τῶν ἀπροόπτων συνεπειῶν τῆς τοιαύτης καταστάσεως ὑπῆρξεν ὅτι κατέστη ἄχρηστος ἡ ἀπλή καὶ σαφῆς μέθοδος τοῦ δὲ Φοβιλλ πρὸς ὑπολογισμόν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου.

Αὕτη ἐδασίζετο ἐπὶ τῆς ἐνιαυσίας κληρονομικῆς δόσεως ἀλλ' αἱ ὑπεκφυγαὶ εἶναι σήμερον τόσον συχναὶ ὥστε ἡ βᾶσις αὕτη εἶναι εἰς ἄχρον ἐπισηφαλῆς. Οὕτω λ. χ., ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος ἐν Γαλλίᾳ ἠϋξήσεν, τὰ ἔτη 1905, 1906, 1907 δίδουσι τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα :

1905 5,746,886,713 φρ.

1906 5,461,843,339 »

1907 5,351,489,170 »

Ἐδέησε λοιπὸν ἡ στατιστικὴ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς μεθόδους πολυπλοκωτέρας (1).

Πολὺ ὅμως πλέον τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου ἀτυχήματος ἐνδιαφέρουσι τὸ πολὺ κοινὸν αἰ ἀπὸ ταμειυτικῆς ἀπόψεως ἀπογοητεύσεις.

Ὁ προοδευτικὸς Φ. Κ. ἀφῆκεν πολὺ ὀλιγότερα παρ' ὅτι προσεδόκων οἱ νομοθετήσαντες αὐτόν. Τοῦτο ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς ὅτι, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων μειονεκτημάτων πλουτολογικῶν καὶ διοικητικῶν (2), ἡ προοδευτικὴ φορολογία δὲν εἶναι ταμειυτικῶς

1) Βλ. J. Séailles, La répartition des fortunes, Παρίσιοι 1910 καὶ τὴν ἐν σελ. 139 - 142 βιβλιογραφίαν. Πρὸς ἐπίσης E. Théry, La fortune publique de la France, Παρίσιοι 1911, ἰδίᾳ τὰς σελ. 10 - 12.

2) Τὰ μειονεκτήματα τῆς προοδευτικῆς φορολογίας εἶναι τόσα ὥστε πολλοὶ σοσιαλισταὶ κηρύσσονται κατ' αὐτῆς βλ. λ. χ. ἐν τῇ Revue Socialiste τὰ ἄρθρα τοῦ Deynaud (τομ. IV) καὶ τοῦ Walras (τομ. XXIV). Ὁ Proudhon ἐκάλεε τὴν προοδευτικὴν φορολογίαν joujou démocratique.

παραγωγική (1) ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ κυρίως εἰς τὰς παντοίας καταδολιεύσεις καὶ τὴν πανταχόθεν διάρρυσιν τῆς φορολογητέας ὕλης.

Ἡ φορολογικὴ ὑπεκφυγὴ, ἰδίως εἰς χώρας ἔνθα ὁ κινητὸς πλοῦτος εἶνε πολὺς καὶ κατανεμημένος, εἶναι τόσο εὐκολὸς ὥστε καίπερ τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτος αὐξάνοντος ἢ ὑποπίπτουσα εἰς τοὺς ὄνυχας τοῦ δημοσίου ἐνιαυσία κληρονομικὴ δόσις ἐλλαττοῦται. Παράδειγμα τοιαύτης χώρας εἶναι ἡ Γαλλία. (2)

Ἐν τῷ κράτει τούτῳ αἱ τελευταῖαι ἀξιώσεις τῆς φορολογικῆς

1) Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἦν παραγνωρίζουσιν οἱ πολλοί, ὁ κ. Ybarne-garay ἀποδεικνύει δι' ἀριθμῶν (σελ. 107-108). Ἐάν ὑποθέσωμεν λέγει Φ. Κ. 10 % ἐπὶ συνόλου 4,772,000,000 (γαλλικὴ κληρονομικὴ δόσις τοῦ 1902) ἔχομεν πρόσδοτον 477 ἑκατ.. ἐφαρμόζοντες φόρον προοδευτικῶν ἐπὶ τῶν αὐτῶν κληρονομιῶν ἔχομεν τὸν ἐξῆς πίνακα

	Πραγματικὴ κατανομή τῆς κληρονομικῆς δόσεως		Υποθετικὴ κλίμαξ	Ἀπόδοσις φόρου	
1η κατηγορ.	2,001—	10,000	554,175,032	1 %	5,541,750
2α >	10,000—	50,000	908,986,972	2 %	18,079,739
3η >	50,000—	100,000	477,418,303	5 %	22,870,915
4η >	100,000—	250,000	662,785,668	10 %	66,278,560
5η >	250,001—	1,000,000	967,184,551	15 %	145,077,682
6η >	1,000,001—	5,000,000	714,187,548	20 %	142,837,509
7η >	ἄνω τῶν 5 ἑκατομ.		250,892,552	25 %	62,723,138
					<u>464,409,299</u>

Ὡστε ἐν τῷ μὲ ἀναλογικὴν φορολογίαν 10 % ἔχομεν ἀπόδοσιν 477, μὲ προοδευτικὴν ἔχομεν μόνον 464, καίπερ ὑπεθέσαμεν κλίμακα γενναίως προοδευτικὴν μ' ἐλαχίστας εἰς τὴν βᾶσιν ἀπαλλαγᾶς.

2) Κατὰ τὴν εἰσῆγησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1912 ἡ ὑπεκφυγὴ ἀνῆρχετο εἰς 600 ἑκατ. ἡ δὲ, ἐκ ταύτης, ζημία τοῦ δημοσίου εἰς 32. Εἰς ἀνάλογον συμπέρασμα καταλήγει καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς στατιστικῆς ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ Παρισίων Fernand Faure (ἐφημερίς Opinion φύλλον 1ης Αὐγούστου 1908). Ἄλλη ἐπίσημος ἐκθεσις, ἡ τοῦ τότε βουλευτοῦ καὶ νῦν ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Dumont (4 Νοεμβρίου 1907), ὑπελόγιζε τὴν ὑπεκφεύγουσαν φορολογικὴν ὄλην εἰς τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς δόσεως.

κλίμακος (1910) επέφερε μάλιστα τοιαύτην ἐπαύξεισιν τῆς ὑπεκφυγῆς ὥστε, πρᾶγμα ἀνήκουστον ἐν χώρα ἔνθα ὄλαι αἱ πρόσοδοι ἀδεάνουν αὐτομάτως «τὰ προϋπολογισθέντα ἔσοδα δὲν ἐπετεύχθησαν καὶ ὁ ὑπουργὸς ἠναγκάσθη νὰ μειώσῃ τὸ κονδύλιον τοῦτο ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1911» (βλ. Ραφαήλ Γεωργίου Λεβύ, 'Ο προϋπολογισμὸς τοῦ 1912, ἐν τῇ 'Επιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων φύλλον 1 Νοεμβρίου 1911).

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ φορολογικὴ ὑπεκφυγὴ εἶναι δυσκολωτέρα ἢ ἀλλαχοῦ, καθ' ὅτι, ὡς ἐξήγει εἰς τὰς γαλλικὰς βουλὰς ἡ εἰσηγήσις τοῦ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Κλεμανσὼ — Καγιὼ εἰσαχθέντος νομοσχεδίου (1), αὕτη προσκρούει εἰς δύο θεσμοὺς ἀγγλικούς τὰ τράστ (trust, εἶδος καταπιστευμάτων) καὶ τοὺς, προσφιλεστέρους παρὰ τοῖς Βρεττανοῖς τῶν εἰς τὸν κομιστὴν, ὀνομαστικῶς τίτλους. (2) Μολοντοῦτο λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν ἀπραγμάτων ἃς εὐρίσκει παντοῦ καὶ πάντοτε ὁ βαρὴς πιεζόμενος φορολογουόμενος ἢ ἀπόδοσις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον αὐξήσιν τοῦ πλούτου, ἔμεινε ἐπὶ ἔτη στάσιμος ὁρατὴ δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ 1909 αὐξήσιν του ὅχι εἰς ἐλαστικότητα ἀλλ' εἰς ἀλλεπαλλήλους αὐξήσεις τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ. Ὁ παραβάλλων τὴν ἐνιαύσιον κληρονομικὴν δόσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ φόρου ἀπόδοσιν (3) πείθεται ὅτι τὸ

1) Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο ὡς ἤδη εἶπομεν συνεπλήρου διὰ φόρου ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς κληρονομίας τὸν φόρον ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν μερίδων. Λαμπρὰ δὲ σύνοψις τῆς σχετικῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως εὐρηται παρὰ Α. Cabiati, La nominativita dei titoli al portatore e la imposta di successione (Riforma Sociale, φύλλον Νοεμβρίου 1912). Τὴν ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαν μελέτην ταύτην τοῦ κ. Καδιάτι ἀνεκμύψαμεν διαρκούσης τῆς ἐκτελώσεως τῆς ἀνὰ χεῖρας διατριβῆς διὰ τοῦτο δὲ δὲν ἐμνημονεύσαμεν αὐτὴν πρότερον.

2) Περὶ ὀνομαστικῶν τίτλων ἐν Ἀγγλίᾳ βλ. ἄρθρον τοῦ ἐν Τωρίνῳ διαπρεποῦς καθηγητοῦ Einaudi ἐν τῇ Rivista delle Società Commerciali φύλλον Νοεμβρίου 1912.

3) Ἰδοὺ πινάξ τῶν προσόδων κατὰ τὴν δεκαετίαν 1901—1911

Χρήσεις	Ἀποδόσεις		Χρήσεις	Ἀποδόσεις
1901—1902	18,513,714	Λ. ΣΤ	1906—1907	18,958,763
1902—1903	17,913,177	> >	1907—1908	19,108,256
1903—1904	17,326,137	> >	1908—1909	18,310,280
1904—1905	17,258,431	> >	1909—1910	21,754,833
1905—1906	17,344,925	> >	1910—1911	25,708,996

ποσοστὸν τοῦτον δὲν εἶναι ὅπως ἤξιώσαν οἱ ὑποστηρικταὶ τοῦ 7^ο/₁₀, ἀλλὰ σχεδὸν 10^ο/₁₀. (1) Ὡς δὲ πάντοτε συμβαίνει, καὶ τοῦτο εἶναι εἶδος φραγμοῦ ὑπερ θέτει ἡ θεία πρόνοια εἰς τὰς ὑπερβολὰς τοῦ νομοθέτου, ἡ τοιαύτη ἀνύψωσις τοῦ φόρου κατέληξεν εἰς ταμιακὰς ἀπογοητεύσεις. Τὸ τελευταῖον δημοσιονομικὸν ἔτος ἀφῆκεν ἀπόδοσιν 200.000 Λ. κατωτέραν τῆς προϋπολογισθείσης, ἐν ᾧ ὅλαι αἱ ἄλλαι σχεδὸν πρόσοδοι ἀφῆκαν πλεόνασμα. (2) Μεταδῶμεν νῦν ἀπὸ Ἑλλάδος (3) εἰς Ἰταλίαν.

Ἐνταῦθα ἀντὶ φορολογίας προοδευτικοτάτης, ἔχομεν φορολογίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναλογικὴν. Ὅντως τὸ ποσοστὸν δὲν ἀρχίζει ἀξάνον εἰμὴ ἀπὸ 50.000 φράγκα καὶ ἄνω. Ἐπειδὴ δ' ἐν Ἰταλίᾳ φορολογεῖται οὐχὶ ἡ κληρονομία ἀλλ' ἡ κληρονομικὴ μερὶς καὶ ἔνεκα τοῦ σχετικῶς μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων ἀναλογουσι κατὰ μέσον ὅρον 4 κληρονόμοι εἰς ἐκάστην κληρονομίαν ἔπεται ὅτι ἡ πρόσδος δὲν ἐφαρμόζεται συνήθως ἢ εἰς κληρονομίας ὑπερβαίνουσας τὰ 200,000 φράγκα.

Ἀκριδέστερον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1910, ἐπὶ 556,629 κληρονόμων μόνον 2596 ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν προοδευτικὴν φορολογίαν. Ἐκ δὲ τῶν 1,046,911 ἑκατ. ἀτινα ἀντιπροσωπεύουν τὴν κληρονομικὴν δόσιν (4) 659,773,200 ἐφορολογουντο δι' ἀναλογικῆς καὶ

1) Ὅντως ἡ ἐνικυσία κληρονομικῆς δόσεως ὑπολογίζεται εἰς 6,800,000 ἑκατ. περίπου φρ., ἡ δ' ἐκ τῆς φορολογίας πρόσδος εἰς 640 ἑκατ. (1910—1911).

2) βλ. τοῦ λόγου τοῦ κ. Ὡστεν Τσάμπερλαιν, τέως ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, εἰς ἀπάντησιν τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Λόυδ-Τζώρτζ (Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων συνεδρία 23 Ἀπριλίου πρβ. ὅλας τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας τῆς ἐπιούσης).

3) Λόγον τυχόντος περὶ Ἑλλάδος φρονούμεν δίκαιον ν' ἀναγράψωμεν ὅτι δ δρ. Παύλος Haensel οὐ ἀναφέραμεν ἤδη τὴν ἐν τῷ Finanz-Archiv περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν Ἑλλάδι μελέτην, ἔγραψε ἔτι πληρεστέραν τοιαύτην ρωσιστί. Τῆς μελέτης ταύτης, ἥτις ἀπρριτίζει τόμον, ἐδημοσιεύθη τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν μεσαιωνικὴν περίδον τμήμα ἐν τῷ Deutsche Zeitschrift für Kirchenrecht τόμ. XIX καὶ XX. Tubingen 1909—1910.

4) Εἰς ταῦτα προσθετέα 16 ἄλλα ἑκατ. κληροδοτηθέντα πρὸς φιλάνθρωπικοὺς σκοποὺς.

387,137,890 διὰ προοδευτικῆς φορολογίας. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἰς τὴν ἀναλογικὴν φορολογίαν ὑπάγονται ἐν Ἰταλίᾳ 99,19% τῶν κληρονομούντων καὶ 62,07% τῶν κληρονομιῶν.

Εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο συντρέχει, φυσικῶ τῷ λόγῳ, καὶ ἡ σχετικὴ πενία τῆς Ἰταλίας ἐν παραβολῇ ἰδίως πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν. Ὅχι μόνον κληρονομίαι ἄνω ὃ ἐκκτ. εἶναι σπανιώταται ἐν τῇ χερσονήσῳ ἀλλὰ καὶ αἱ κληρονομικαὶ μερίδες αἱ ἄνω τῶν 500,000 φρ. ἀντιπροσωπεύουσι μόνον 9% τοῦ συνόλου τῶν κληρονομιῶν ἐν ᾧ ἐν Γαλλίᾳ αὗται ἀνέρχονται εἰς 20% καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς 57% τούτου. (1)

Περιληπτικὴν ἀλλὰ καὶ ἐναργεστάτην εἰκόνα τῆς καταστάσεως τὸσον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνικαυσίαν κληρονομικὴν δόσιν ὅσον καὶ τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου εἰς τὰς τρεῖς χώρας δίδει εἰς στοργγύλους ἀριθμοὺς ὁ ἑξῆς πίναξ :

	Ἐνιαυσία κλ. δόσις	ἀποδόσις φόρου
Ἰταλία	1,100,000,000	46,000,000 φρ.
Γαλλία	5,300,000,000	250,000,000 »
Ἀγγλία	6,800,000,000	640,000,000 »

Προσθετέον ἀμέσως ὅτι ἡ ἐν Ἰταλίᾳ κρατοῦσα πεποίθησις εἶναι ὅτι ἐὰν ἡ πραγματικὴ κληρονομικὴ δόσις εἶναι ἐν Ἀγγλίᾳ

1) Τανάπαλιν ὡς εἶδομεν αἱ κάτω τῶν 50,000 φρ. μερίδες ἐν Ἰταλίᾳ ἀνέρχονται εἰς 62% τοῦ συνόλου, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ εἰς 13%.

Ἴδου ἄλλη λεπτομερεστέρη στατιστικὴ ἀνάλυσις τῆς κατανομῆς τῶν κληρονομιῶν.

	Κληρονομικαὶ μερίδες		Ἰταλία	Γαλλία	Ἀγγλία
Ἀπὸ φρ.	1—	50,000	62,07	43,35	13,30
»	50,000—	100,000	9,78	11,60	6,88
»	100,000—	250,000	11,56	14,06	10,90
»	250,000—	500,000	5,74	10,45	11,68
»	500,000—	1,000,000	4,06	7,78	10,91
»	1,000,000—	5,000,000	5,30	9,62	23,80
»	5,000,000—	10,000,000		2,26	7,68
»	10,000,000—	50,000,000		0,88	10,18
Ἄνω τῶν 50 ἑκατομμυρίων				—	4,67

καὶ Γαλλία πολὺ ἀνωτέρα τῆς διὰ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν ἐμφρικομένης, τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζεται εἰς πολὺ εὐρυτέραν κλίμακα ἐν Ἰταλίᾳ.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ κινητὰ ἢ ὑπεκφυγῆ θὰ ᾔτο ἔτι μεγαλύτερα ἢ ἀλλαγῶν ἀφ' οὗ ὑπολογίζεται κατ' ἐπίσημον ἔκθεσιν (1) ἦς τὰ κυριώτερα σημεῖα ἀναδημοσιεύει ὁ Cabiati (σελ., 808 - 809) εἰς ἄνω τῶν 100 %^ο. Ἐπιβεβαιῶσι δὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους, οὗς τινὲς θεωροῦσι μάλιστα πολὺ κάτω τῆς ἀληθείας (2), τὸ γεγονός ἐστίν, ἐνῶ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ὁ κινητὸς πλοῦτος αὐξάνει ταχύτερον τοῦ ἀκινήτου (3) καὶ ἐν ᾧ τὸ πᾶν δεικνύει ὅτι αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν τούτοις ἡ φορολογία τῶν κληρονομιῶν μέχρι τοῦ 1909 τοῦλάχιστον ἐδείκνυεν ἐλάττωσιν κατελθόντος τοῦ συνόλου ἀπὸ 391 ἑκατ. (1900) εἰς 372 ἑκατ. (1904) καὶ 347 ἑκατ. (1909) (4).

Ἐξ ἄλλου ἐν ᾧ ἀλλαγῶν ἐλαχίστη ἀπόκρυψις φορολογητέας ἕλης παρατηρεῖται εἰς τὰ ἀκίνητα (5), ἐν Ἰταλίᾳ αἰτεῖ ἐπίσημο ἔκθεσις (6) καὶ ὁ ἐν Ρώμῃ διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς στατιστικῆς κ.

1) Καταχωρηθεῖσιν ἐν τῷ Bolletino di Legislazione e Statistica Comparata τομ. α' σελ. 777 καὶ ἐξῆς.

2) Ὁ Barone εἰς τὰ ἐν τῷ Giornale degli Economisti (Σεπτέμβρ.—Ὀκτώβρ. 1912) δημοσιευθέντα Studi di Economia finanziaria ἀναβιβάζει ταύτην εἰς 400 %^ο.

3) Λ. X. ἐν Γαλλίᾳ

		Κινητὸς πλοῦτος	Ἀκίνητος	Σύνολον
1893	φρ.	3,531,000,000	3,090,200	6,621,300,000
1908	»	4,090,087,000	3,335,667	7,425,754,000

4) Βλ. Cabiati ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 799-800. Ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ 1909 παρατηρεῖται ἀντίδρασις σπουδαία, ἀνοδος εἰς 401 ἑκατ. Ἀλλὰ καὶ μετὴν αὐξήσιν ταύτην, ἡ πρόοδος ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας μένει 10 ἑκατ.

5) Ἐν Γαλλίᾳ μάλιστα παραπονοῦνται ζωνῶς οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὅτι τὰ ἀκίνητα ἐκτιμῶνται ἄνω τῆς ἀξίας των (βλ. πλείστα ἄρθρα τοῦ Γάλλου Οἰκονομολόγου).

6) βλ. τὴν ἔκθεσιν τοῦ διαπρεποῦς ἀνωτάτου ὑπαλλήλου τοῦ κ. Καρόλου Tocci «Le tasse sugle affari nell' esercizio 1909—1910» (Ρώμη, 1910).

Benini (¹) αναδιβάζουσι ταύτην διὰ τὴν Ἰταλίαν εἰς 40 % (²).

Τοῦτο δὲ τὸ σπάνιον φαινόμενον προκύπτει ὡς πρὸς μὲν τ' ἄστυκὰ κτήματα ἐκ τῆς συνηθείας νὰ ὑποτιμᾶται ἐν πάσαις ταῖς συναλλαγαῖς ἢ ἀξία αὐτῶν (³) καὶ τοῦτο ὅπως μέρος τῆς ἀξίας ταύτης διαφεύγη τὴν φορολογίαν, ὡς πρὸς δὲ τ' ἀγροτικά ἐκ μᾶλλον ἀπροόπτου λόγου τοῦ ἐξῆς: οἱ καταρτίζοντες τὸ ἰταλικὸν κτηματολόγιον ἐμπνέονται συνήθως ἐκ τῆς ἰδέας νὰ καταστήσωσι τὸν ἔγγειον φόρον ὅσον ἔνεστι ἐλαφρύτερον καὶ ἐπειδὴ τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου τούτου εἶναι πάγιον (8,80% ἐπὶ τοῦ καθαρᾶς προόδου) προχειρότερον μέσον πρὸς ἠπιωτέραν φορολογίαν ἐκρίθη ὁ ὑπολογισμὸς τῆς προσόδου πολὺ κάτω τῆς ἀληθείας. (⁴)

1) Ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Lincei (τομ. 18ος τεύχος β') καὶ ἐν τῷ Bolletino di Legisl. κτλ. (1910-1911 τεύχος α').

2) Τοῦτο ἀμφισβητεῖ ὁ Princivalle εἰς τὸ γνήσιον τοῦ ἔργου περὶ τοῦ ἰδιοκτητοῦ πλοῦτου ἐν Ἰταλίᾳ (Νεάπολις 1909) οὗτος ὑπολογίζει τὴν ἀπόκρυψον εἰς 11%. Ἄλλ' ὁ διαπρεπέστερος τῶν νεωτέρων ἰταλικῶν καθηγητῶν τῆς στατιστικῆς Κονράδος Gini υπερβαίνει τὴν ἀπόκρυψον ὅτι ὁ Benini εἶναι κάτω τῆς ἀληθείας. τῆς ἀποκρύψεως ἀνερχομένης εἰς 100%, τὴν δὲ γνώμην ταύτην συμμερίζεται καὶ ὁ Cabibati (ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 808).

3) Κατὰ τὴν προμνησθεῖσαν ἐπίσημον ἔκθεσιν τοῦ Tocci. «Ὁ μέσος ὅρος τῆς ἀποκρύψεως εἶναι 27% ἐπὶ ἀγοραπωλησιῶν καὶ 40% ἐπὶ δωρεῶν».

4) Τί πρέπει τις νὰ φρονεῖ περὶ τοιούτων μεθόδων ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως καὶ ποίας ἀδικίας αὐταὶ κυφοροῦσιν ἐξέθηκεν ὁ καθηγητῆς Einaudi ἐν τῇ Riforma Sociale (Ἰουλ.—Σεπτ. 1912) ὑπὸ τὸν τίτλον: Per la perequazione fiscale--Come la grande impresa vien fatta degenerare innanzi che sia finita.

Ὁ πόθος τῆς ἀνακουφίσεως τῆς γεωργίας ἐν Ἰταλίᾳ καταφαίνεται σαφέστατα ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἐγγείου φορολογίας πρόσδοδος ἦτις ἀπὸ 92 ἑκατ. (1866) εἶχεν ἀνέλθῃ εἰς 130 (1872) ἔπεσον νῦν εἰς 82 (1910), καὶ τοῦτο ἐν ᾧ ὁμολογουμένως ἀνεπτύχθη, ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἡ ἰταλικὴ γεωργία. Πρὶν σπεύσωμεν ν' ἀποδόσωμεν τὸ φαινόμενον εἰς μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ γεωργοὶ ἀποτελοῦσι τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἐκλογέων, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν ᾧ ἡ γεωργία μένει ἢ σταθεροτέρα καὶ υγιεινέστερα πηγὴ πλοῦτου διὰ μίαν χώραν τάσις ἀκκτάσχετος ὄθει τοὺς γεωργοὺς πρὸς τὰς πόλεις καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Πρέπει δὲ πρὸς τοῦτοις νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν Ἰταλίᾳ (δηλαδὴ ἐλάττωσις τῆς ἐγγείου ἐν παραλλήλῳ πρὸς

Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἐκτάκτως ἐνδιαφέροντα διότι βλέπομεν ἐνεργούντα παραλλήλως δύο φαινόμενα διακριτέα ἂν καὶ συγγενῆ τὴν ὑποτίμησιν τῆς φορολογητέας βλῆς ἐπὶ ἀκινήτων καὶ τὴν κυρίως ὑπεκφυγὴν ἐπὶ κινήτων. (1)

Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ θὰ ἠδύνατο ὁ Ἰταλὸς νομοθέτης νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς φορολογίας ἣτις καὶ ἐφ' ὅσον μένει ἀναλογικὴ εἶναι ὁμολογουμένως λίαν βαρεῖα (βλ. πίνακα τελῶν παρὰ Φλώρα, *Δημοσία Οἰκονομία*, δ' ἔκδ. σελ. 572), ἢ νὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἐπιτυχάνῃ εὐκρινεστέραν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν κινήτων καὶ ἀκινήτων. Ἀντὶ τούτου τὸ νομοσχέδιον τὸ ὑποβληθὲν εἰς τὴν Βουλὴν τῇ 18 Νοεμβρίου 1909, (2) ἐπεξέτεινε τὴν προσδευτικὴν φορολογίαν εἰς τὰς ἀπὸ 50,000 — 208,000 φρ. κληρονομικὰς μερίδας, καὶ ἐλάμβανε διάφορα μέτρα, ἀποβλέποντα ὁμῶς ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὰς κινήτας κληρονομίας. Ἐκτετε δὲ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ τῇ νομοθετικῇ κατάργησις τῶν ἀκινήτων τίτλων. Ἡ μεταρρυθμὴ δλων τῶν ἀκινήτων εἰς ὀνομαστικὰς εἶχε προταθῆ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, (3) ἀλλ' ἡ τοιαύτη πρότασις δὲν εἶχε ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄψει. Ἐν Ἰταλίᾳ ὁμῶς ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἣτις δικαίως ἐθορύβησε πάντας τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰς τὸ ἐμπορικὸν μέλλον τῆς χώρας. (4) Εἶναι δὲ νέα ἀπόδειξις τοῦ ἀδιεξόδου εἰς τὸ

αὐξῆσιν τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς φορολογίας) παρατηροῦνται καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα ἔθνη συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἑλλάδος.

1) Ἡ πρώτη δὲν παρουσιάζεται εἰς ἄλλα κράτη ἐκεῖ δ' ἀναγκάζονται οἱ βουλούμενοι νὰ διαφύγωσιν τὴν φορολογίαν νὰ καταφεύγωσιν εἰς παντοῖα τεχνάσματα (πλαστὰς πωλήσεις εἰς κληρονόμους, δωρεὰς κτλ.) ἐν χρήσει κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ.

2) *Atti parlamentari, Camera dei deputati, Legisl. XXIII, Sessione 1909. Documenti n. 236.*

3) Ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Massabuau βλ. ἀνωτέρω σελ. 30 σημ. 2.

4) βλ. τὰ προμνησθέντα ἄρθρα τῶν καθηγητῶν Einaudi καὶ Cabiati.

Τῶν δυσκολιῶν ἕς ἐπιφέρει εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τὸ ὀνομαστικὸν τοῦ τίτλου γνωρίζουσι καλῶς ἐν Ἑλλάδι οἱ μέτοχοι τῆς Ἰονικῆς Τραπεζῆς, τῆς

ὁποῖον καταλήγει βαρεῖα φορολογία, ἄγουσα ἀπὸ πιέσεις εἰς ὑπεκφυγὰς καὶ ἀπὸ ὑπεκφυγὰς εἰς νέας πιέσεις καὶ περιορισμοὺς τῆς ἐλευθερίας.

§ 7 Συμπέρασμα

Ἴδου ποῦ ἄγει ἡ ἄκρατος προοδευτικὴ φορολογία. Ἄφ' ἑνὸς μὲν εἰς αὐξήσιν τῶν δημοσίων δαπανῶν πρὸς ὄφελος ἀσυνδότην τάξεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου εἰς μείωσιν τῶν πρὸς παραγωγὴν κεφαλαίων, εἰς παντοειδῆς πιέσεις τῶν φορολογουμένων, αἵτινες πάλιν κατέληξαν εἰς εἶδος δημοσιονομικῆς ἀστυνομικῆς ἐπιτηρήσεως τούτων (1), ἐπιτηρήσεως ἣτις δὲν ἴσχυσεν ὅμως νὰ προλάβῃ οὔτε τὰς ἀθρόαυς μεταναστεύσεις τῶν κεφαλαίων οὔτε τὴν κακίστην ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως ἐξοικείωσιν τοῦ κοινοῦ εἰς φορολογικὰς ὑπεκφυγὰς καὶ ἐκτράχυσιν τῶν μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀντιθέσεων. Καὶ ταῦτα πάντα διατί ; διὰ νὰ καταλήξωμεν εἰς εἰσπράξεις μικρότερας τῶν προϋπολογισθεισῶν.

Ἐπιτυχῶς τὰ διδάγματα τῶν τελευταίων ἐτῶν δὲν ὑπῆραν ἀντελῶς χαμένα. Ἀντίδραστὶς τις παρατηρεῖται. Οὕτω ἡ γαλλικὴ γεροῦσία ἀπέρριψαν τὴν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1911 προταθεῖσαν νέαν αὐξήσιν.

Ἄλλοτε μᾶλλον εὐοίωνον σημεῖον ἔρχεται ἐξ Ἀμερικῆς. Ἡ πολιτεία τῆς Νέας Ὑόρκης εἶχεν ὑψώσῃ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸν Φ. Κ. μέχρι 5 % εἰς εὐθείαν γραμμὴν καὶ 25 % εἰς τὰς λοιπάς. Τοσαύτας ὅμως ὑπέστη ἀπαγοητεύσεις ὥστε τῷ 1911 ἀνέκρουσε πρῦμναν, καὶ ὑπεβίβασεν τὸ ἀνώτατον ὄριον εἰς 4 % μὲν διὰ τὴν εὐθείαν γραμμὴν εἰς 8 % διὰ τὰς ἄλλας. (2)

ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης μειονεκτοῦσης οὐσιωδῶς ἀπέναντι τῶν ἄλλων τραπεζῶν.

1) «*Filature fiscale des contribuable*». Καὶ αὕτη ἡ εὐτυχὴς ἔκφρασις ὀφείλεται εἰς τὸν Allix.

2) Οἱ μὴ γνωρίζοντες ἀγγλικά θὰ εὐρωσιν ἐπὶ τῆς ἀμερικανικῆς μεταρρυθμίσεως πολλὰς πληροφορίας ἐν ἄρθρῳ τοῦ κ. Πέτρου Λερῶά—Μπωλιέ «*Γάλλος Οἰκονομολόγος*» φύλλον 23 Σεπτεμβρίου 1911.

Οἱ δὲ εἰδικώτεροι λόγοι δι' οὓς ἡ πολιτεία τῆς Νέας Ἰόρκης προέβη κατεσπευσμένως εἰς τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην εἶναι λίαν διδακτικοί: Ὅπως ἡ Ἑλβετία καὶ τὸ Βέλγιον μεγάλως ὠφελήθησαν ἐκ τῆς ἐν τοῖς γειτονικοῖς μεγάλαις κράτεσι κρατούσης φορολογικῆς κατασχέσεως (obsession fiscale) (1), οὕτω καὶ πολλαὶ πολιτεῖαι τῆς Ὁμοσπονδίας πολλὰ ἐκαρπώθησαν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς γείτονας πολιτείας (2) βαρείας φορολογίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ὅπως καὶ ἐν παντὶ ὁ νέος κόσμος ἐτελειοποίησεν τὰς μεθόδους τοῦ παλαιοῦ, αἱ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀμερικανικαὶ πολιτεῖαι δὲν περιορίσθησαν νὰ δέχωνται μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας τὰ ξένα κεφάλαια ἀλλὰ καὶ προεκάλεσαν ταῦτα. Οὕτω μόλις εἶχον ἀνυψωθῆ οἱ φόροι τῶν κληρονομιῶν ἐν Νέα Ἰόρκη, αἱ ὁδοὶ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς μητροπόλεως ἐπληρώθησαν τρισημῶν ἀγγελιῶν περιεχουσῶν ἀπλῶς τὰς ἐξῆς λέξεις: Φόροι κληρονομιῶν δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Ἀλαβάμᾳ. Ἀπαγορεύονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Ἡ μὴ δυναμένη νὰ καταδιωχθῆ πρὸς τὴν ἀγγελίαν ἔρχεται ὅπως τὰ Νεοὺς Ἰόρκη κεφάλαια λάθωσιν τὰ πρὸς τὴν Ἀλαβάμην ἔχουσιν καὶ ἔρχεσθαι ὅπως ἡ Νέα Ἰόρκη σπεύσῃ νὰ μεταβάλῃ τὴν νομοθεσίαν τῆς.

Ἐπολείπεται νὰ ἴδωμεν κατὰ πρόσον αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις θ' ἀκούσωσιν τὴν ὑπὸ τῶν πραγμάτων διδομένην εἰς αὐτὰς συμβουλήν (3) ἂν κλείσωσιν εἰς ταῦτα τὰ ὅτι ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν ὁ

1) Τῆς ἐκφράσεως ἐφευρέτης εἶναι ὁ κ. Νεὺμάρκ ὅστις ἔδωκε αὐτὴν ὡς τίτλον εἰς συλλογὴν ἄρθρων του.

2) Τοσοῦτω μᾶλλον εὐκόλως ὥστε τὰ ἐκ τῶν συνόρων κωλύματα εἶναι πολὺ ὀλιγότερον αἰσθητὰ ἐν τῇ Ὁμοσπονδίᾳ ἢ ἐν Εὐρώπῃ. Οὕτω ἀπλῆ γέφυρα, ἢ τοῦ Βρούκλιν, χωρίζει τὴν πολιτείαν τῆς Νέας Jersey ἀπὸ τῆς τῆς Νέας Ἰόρκης.

3) Ὁ καθηγητῆς Einaudi ἐν προσφάτῳ καὶ περισπουδάστῳ μονογραφίᾳ (Intorno al Concetto di reddito imponibile, ὑπόμνημα ὑποβληθὲν εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Τορίνου, Τορίνον 1912, σελ. 102 - 103), θεωρεῖ ὅτι ὅπως ἐν τῷ διεθνῇ δικαίῳ ἀνεπτύχθησαν πιερόνθεται ἢ ἀπαμβλυτικὰ κράτη (états-tampous, stati cussinetto) οὕτω σχηματίζονται καὶ δημοσιονομικῶς τοιαῦτα. Ἡ παραβολὴ δὲν μοι φαίνεται πολὺ ὀρθή τὰ παρόνθεται κράτη δημιουργοῦνται ὅπως ἀπαμβλύνωσι τὰς μεταξὺ δύο

κατὰ θεωρίαν ἄριστος τῶν φόρων κινδυνεύει ν' ἀποδῆ ἐν τῇ πράξει ὁ κάκιστος πάντων.

B'.

ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν εἶναι ἐν Ἑλλάδι φόρος κατ' ὄνομα μὲν παλαιὸς πράγματι ὅμως σχετικὸς νέος, καθ' ὅτι αἱ σχετικαὶ διατάξεις τῶν νόμων περὶ χαρτοσήμου τοῦ 1836 ⁽¹⁾ καὶ 1865 ⁽²⁾ οὐδέποτε μέχρι τοῦ 1876 εἶχον ἐφαρμοσθῆ. Ἡ δὲ τριετία 1876-9 ὅπως λέγει ἡ πολυτίμος εἰσηγητικὴ ἐκθεσὶς τοῦ Χ. Τρικούπη εἰς τὸν ΩΔ' νόμον, ⁽³⁾ ἐλάχιστους ἀπέδωκεν φορολογικοὺς καρπούς, τῆς συλλογῆς αὐτῶν ἀραιῶς καὶ ἀτάκτως ἐκ δύο ἢ τριῶν πόλεων τοῦ Κράτους γιγνομένης μετὰ πόνου καὶ ἀγώνων».

Κυρίως λοιπὸν εἰπεῖν ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ νόμου ΩΔ' τοῦ 1880. Χαρακτηριστικὸν ὅμως τῆς πρὸς ἐπέκτασιν τάσεως τοῦ φόρου εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι ὁ τῷ 1880 θεσπισθεὶς φόρος ἦτο βρύτερος τοῦ πρότερον «μετὰ πόνου καὶ ἀγώνων» εἰσπραττομένου, ⁽⁴⁾ καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1877 ὁ τηλικαύτης δυσχερείας συναντῶν ἐν τῷ βασιλείῳ φόρος ἐπεξετάθη τῷ

μεγάλων κρατῶν ἀφορμὰς συγκρούσεων. Ἐνταῦθα οὐδὲν τοιοῦτον συμβαίνει. Παραβολὴ δ' εὐστοχωτέρα θὰ ἦτο ἡ τῆς πολιτείας τῆς προστατευούσης πρὸς ἴδιον ὄφελος τὰ ξένα κεφάλαια πρὸς τὴν ἠθικῶς ἀμφίβολον ἀλλ' ἐπικερδεστάτην χρῆσιν ἣν ἐποιῶντες τοῦ δικαίου τοῦ ἀσύλλου οἱ ἀπολαύοντες τούτου βαρῶν τοῦ μεσαιῶνος.

1) Ἄρθρον 29.

2) Ἄρθρον 3.

3) Ἀνεδημοσιεύθη ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Κορινῶ σελ. 100—101.

4) Ὅντως ἔμμενεν μὲν ἀναλογικὸς, πλὴν τὸ ποσοστὸν του ἠϋξήθη ἀπὸ

1877 και εις την κινητήν περιουσίαν τῶν κατὰ τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος ἀποδοιούντων. (1).

Ὁ νόμος τοῦ 1880 ἐφορολόγει μὲν τοὺς τέως ἀσυδότους σύζυγους καὶ ἀδελφοὺς ἀπήλλασεν ὅμως τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας, καθιέρου δὲ ἀναλογικὸν φόρον 1-5 % ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας, ἀντεποκρίνετο δηλαδὴ εἰς τὰ κοινῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κρατοῦντα.

Πλὴν ἐτέρα λίαν τολμηρὰ διὰ τοὺς χρόνους μεταρρυθμίσεις ἦτο ἐγγύς : Αἱ ἐκλογαὶ τῆς 7 Ἀπριλίου 1885 ἔφερον εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Θεόδωρον Δηληγιάννην, οὗ τὸ πρόγραμμα περιελάμβανεν ἐκτὸς τῆς ἀποκοπῆς πολλῶν δαπανῶν, τὴν κατάργησιν πολλῶν μονοπωλίων καὶ τὴν ἐλάττωσιν πολλῶν φόρων. (2). Πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἰσοζυγίου ἐθεσπίσθη, πρὸς τοῖς ἄλλοις, (διὰ τοῦ νόμου τὸς 24 Ἰουλίου 1885) καὶ τελεία μετατροπὴ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν. Εἰς τοῦτον ἀφ' ἐνός μὲν ὑπήχθησαν οἱ τε ἀνιόντες καὶ κατιόντες, ἀφ' ἐτέρου δὲ καθιερώθη λίαν βαρεῖα πρόσθετος δῶτι καὶ μεταξύ κατιόντων ἐφθανα μέχρι 5 %, ἀνήρχετο δ' εἰς 7 %, διὰ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ 10 %, διὰ τοὺς λοιποὺς κληρονόμους. Ἦρκει δὲ ὅπως ὁ φόρος ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἀνώτατον τοῦτο ὄριον νὰ φθάσῃ ἡ φορολογουμένη κληρονομία εἰς 400,000 δρ.

Τὸ νομοθέτημα τοῦτο, ὅπως καὶ ὁ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου προταθεὶς καὶ εἰς δύο ἀναγνώσεις ψηφισθεὶς φόρος τοῦ εἰσοδήματος, καὶ τολμηρὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἦτο καὶ δυσκόλως ἐφαρ-

1-4 εἰς 2-5 καὶ οἱ τέως ἀσυδοτοὶ ἀδελφοὶ καὶ σύζυγοι ὑπήχθησαν εἰς φορολογίαν.

1) Ἄτερος νόμος τοῦ 1903 ὑποβάλλει εἰς τὴν αὐτὴν φορολογίαν καὶ τοὺς ἀποθανόντας ἀλλαχοῦ ἔχοντας ὅμως τὴν τελευταίαν αὐτῶν διαμοιρῆν ἐν τῷ Ὄθωμανικῷ κράτει.

2) Βλ. λεπτομερείας ἐν ταῖς *Μελέταις περὶ τῆς ἐφαρμοσθείσης ἐν Ἑλλάδι Δημοσιονομικῆς Πολιτικῆς κατὰ τὰ ἔτη 1883—1887*, τοῦ κατὰ τὴν πρωθυπουργίαν Δηληγιάννη γενικοῦ γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν κ. Ι. Ζωγράφου σελ. 38 καὶ 39. (Ἀθῆναι 1887).

μόσιμον ὅπως εἶχον τὰ παρ' ἡμῖν. Διὰ τοῦτο χαρακτηρισθὲν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ κοινωμιστικόν (1) ὀλίγον ἔζησε, τοῦ νομοθέτου σπεύσαντος νὰ ἐπανέλθῃ ἀπὸ τῆς 30 Δεκεμβρίου 1887 εἰς τὸν φόρον τοῦ 1880. (2)

Τὸ σύστημα τοῦτο (3) ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1909. Ἡ φορολογία ὅμως τῶν κληρονομιῶν διὰ τέλους καὶ οὐχὶ φόρου, δὲν εἶχεν, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, καμμίαν θεωρητικὴν σημασίαν οὔτε ἦτο ἐνδεικτικὴ (4) τῆς ἀντιλήψεως ἣν εἶχεν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης περὶ τῆς δικαιολογητικῆς βάσεως τοῦ φόρου· οὐδαμοῦ δυνάως καταφαίνεται ὁ νομοθέτης φρονῶν ὅτι παρεῖχε τῷ κληρονόμῳ εἰδικὴν ὑπερσίαν, ἐφρόντισε δὲ μόνον νὰ εὕρῃ πρόχειρον τρόπον εἰσπράξεως (5).

Ἐν τούτοις τὰ ἔτη παρήρχοντο, ἡ δὲ ἀνάγκη εἰς ἣν εὐρέθη τὸ Δημόσιον, ἰδίᾳ μετὰ τὸ 1904, γ' ἀναζητήσῃ νέους πόρους ἦτο φυσικὸν νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τοῦ πρὸς τὰς κληρονομίας.

Ἀπὸ τοῦ 1906 ὑπεδλήθη νομοσχέδιον εἰσάγον ἰδιώynomον φόρον ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν. Ὁ φόρος οὗτος προσθετικὸς καὶ ἐπεκτεινόμενος εἰς τὰς ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ κληρονομίας ἀπλητήσεν ἀντιδράσιν· ἡ τότε κυβέρνησις ὅσον ἠρέσκετο εἰς τὸν ἄχαριν κατὰ τῶν ἀντιδράσεων ἀγῶνα καὶ τὸ νομοσχέδιον δὲν συνεζητήθη, κἀν ἐν τῇ Βουλῇ. Ἐγένετο ὅμως νόμος κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ φθινοπώρου 1909, καὶ τοῦτο σχεδὸν ἄνευ συζητήσεως, τὸ μὲν διότι

1) Ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Καλογεροπούλου. Ὁ κ. Φιλάρετος ἐχαρακτήρισεν τὴν κλίμακα τοῦ 1885 «τετρατόδη» (βλ. Κώδῆξ Χαρτοσήμου, Ἀθηναί 1889, σελ. 204),

2) Οὗτος κατέστη ἐν τισὶ λεπτομερείαις ἐλαφρῶς βαρυτέρος.

3) Βλ. πλείονας λεπτομερείας παρὰ Ι. Α. Σούτσῳ (Δημοσιολογία 6' ἔκδ. 1890, σελ. 156-8) καὶ Γ. Φιλάρετῳ (ἐν θ' ἄνωτ. σελ. 198-208).

4) Ὡς φαίνεται φρονῶν ὁ κ. Μουρίκης σελ. 28.

5) Ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ χαρτοσήμου εἰσπράττονται καὶ παρ' ἡμῖν ὡς καὶ ἀλλαχοῦ πλείστοι φόροι. Ὁ ὅρος τέλος ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν. Ἄλλως τὴν νομοθεσίαν τοῦ χαρτοσήμου δὲν διέπουν αὐστηραὶ ἐπιστημονικαὶ ἀρχαὶ ἀλλ' ἄκρατος ἔμπειρισμός. Ὅπως λέγει ὁ εἰδικώτερος πάντως ἄλλου καὶ συγγραφεὺς τριτόμου ἐπὶ ταύτης ἔργου καθηγητῆς Wahl c'est une législation d'expédients.

ὡς γνωστὸν τὰ πλεῖστα τῶν νομοσχεδίων ἐψηφίζοντο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσυζητητεῖ, τὸ δὲ διότι ἡ κυβέρνησις εἶχε προβῆ ἐκ τῶν προτέρων εἰς σπουδαίαν παραχώρησιν πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην ἐξαιρέσασα τοῦ φόρου τοῦς ἀμέσως κατιόντας. (1)

Ὁ νόμος τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1909 «περὶ φορολογίας κληρονομιῶν καὶ αἰτία θανάτου δωρεῶν» καθιεροὶ καὶ παρ' ἡμῖν τὴν διπλὴν πρόδοον τοῦ ποσοστοῦ κατὰ βαθμὸν συγγενείας καὶ κατὰ ποσὸν τῆς φορολογητέας ὕλης.

Καθιεροὶ ἐπίσης κλίμακα εἰδικὴν διὰ τοὺς ἀνιόντας καὶ τοὺς κατιόντας β' βαθμοῦ, (2) τοὺς δὲ λοιποὺς κληρονόμους διακρίνει εἰς τέσσαρας κατηγορίας α') σύζυγοι καὶ ἀδελφοί· β') συγγενεῖς ἐκ πλαγίου γ' καὶ δ' βαθμοῦ· γ') ε' καὶ ς' βαθμοῦ· δ') λοιποὶ συγγενεῖς, θετοὶ καὶ ἐξωτικοί. Ταῦτας φορολογεῖ ὡς ἑξῆς:

Ἐπὶ περιουσίας	A'	B'	Γ'	Δ' κατηγορίαί
ἄχρι 50000	3	4	5	6
50.000 - 100.000	3,5	4,50	5,50	6,50
100.000 - 250.000	4	5	6	7
250.000 - 500.000	4,50	5,50	6,50	7,50
500.000 καὶ ἄνω	5	6	7	8

Ὁ φόρος ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται ὑπέρογκος. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενος παρὰ τὸ πλευρόν του ὁ φόρος τοῦ 1887. Οὗτος δὲ τοὺς μὲν ἀνιόντας καὶ

1) Ὑποβάλλει ὁμως εἰς φορολογίαν τοὺς κατιόντας τοῦ β' βαθμοῦ. Οὐδεμία ἱκανοποιητικὴ δικαιολογία δύναται νὰ δοθῇ τῆς διακρίσεως, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον οἱ βαρυνόμενοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄρφανά.

2) Ἡ κλίμαξ αὕτη ἔχει οὕτως :

Μέχρι	50.000	0.50 %
ἀπὸ	50.000-100.000	1
	100.000-350.000	1.50
	350.000-500.000	2
	500.000 καὶ ἄνω	2.50

κατιόντας δ' βαθμοῦ ἀφήνει ἀσυδότες, βαρύνει ἔμως ἐπιπροσθέτως τὴν α' κατηγορίαν κατὰ 2⁰/₀, τὴν β' κατὰ 3⁰/₀, τὴν γ' κατὰ 4⁰/₀ καὶ τὴν δ' κατὰ 5⁰/₀. Οὕτως ὥστε ὄχι μόνον ἐξωτερικὸς ἀλλὰ καὶ συγγενὴς τοῦ βαθμοῦ ἢ θετὸν τέκνον κληρονομοῦντες ποσὸν δρ. 500,000 τελοῦσι 13⁰/₀, ἧτοι ποσὸν ἀναλογοῦν πρὸς εἰσόδημα τριῶν καὶ πλέον ἐτῶν. Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι παρ' ἡμῖν μόνον προκειμένου περὶ ἀκινήτου περιουσίας χορηγεῖται διορία πληρωμῆς (1) ἔπεται ὅτι ἡ τοιαύτη φορολογία θίγει τὸ κεφάλαιον.

Ἐξ ἄλλου καταφαίνεται ὅτι παρ' ἡμῖν ὑπερακοντίζεται τὸ ἐν Νέα Ὑόρκη ἐσχάτως καθιερωθὲν ἀνώτατον ὄριον 10⁰/₀, ὡς ἐπίσης καὶ αὐταὶ αἱ βαρύτεραι τῶν φορολογιῶν τῆς Νοτιανατολικῆς Εὐρώπης (διότι τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐν μὲν τῇ Ρουμανίᾳ εἶναι 12⁰/₀, ἐν δὲ τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ 10⁰/₀ ἕως).

Τὸ κακὸν δὲν θὰ ἦτο τόσον μέγα εἰάν ἀφ' ἑνὸς ἢ πρόοδος δὲν ἦτο τόσον ταχεῖα, ἀν λ.χ. καθιερωτὸ τὸ 13⁰/₀ διὰ περιουσίας ἀνωτῶν 1,000,000 ὄχι τῶν 500,000 δρ. καὶ ἐν ἐπίσης δὲν εἴχαμεν φθάσῃ εἰς δυσθεώρητα ὕψη ἀπὸ τοῦ πρώτου πηδῆματος. Γνωστῆς οὐσης πράγματι τῆς παγκοσμίου τάσεως πρὸς αὐξήσιν τοῦ φόρου τούτου, ἡμπορεῖ τις νὰ προῖδῃ ταχέως τὴν στιγμὴν καθ' ἣν αἱ κληρονομίαι θὰ βαρυνθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ὅσον καὶ εἰς τὰ μάλιστα φορολογούμενα κράτη.

Τὸν κίνδυνον διεῖδε ἄλλως καὶ αὐτὸς ὁ πεπειραμένος συντάκτης τοῦ νομοσχεδίου γράφων ἐν σελ. 124 -125 :

1) Ὁ κ. Μουρίκης προτείνει νὰ δοθῇ διορία καὶ διὰ τὰ κινητὰ, παρατηρῶν ὀρθῶς ὅτι τὸ Δημόσιον οὐδὲν ἔχει νὰ χάσῃ εἰάν ἐξασφαλισθῇ διὰ καταλλήλου ἐγγυήσεως.

2) Ἐν Σερβίᾳ δὲν ὑπάρχει εἰδικὸς φόρος· βλ. τὴν ἡμετέραν μελέτην "Ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν Σερβικῶν οἰκονομικῶν" (γαλλιστί, Βρυξέλλαι, 1909).

3) Οὕτω ὁ ἡμέτερος κ. Μουρίκης ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἐπὶ ἀνεπαρκείᾳ τοῦ φόρου παραπόνων του (σελ. 27), φέγει ἐν σημειώσει τῆς σελ. 20 τὴν ἐρμηνείαν καθ' ἣν ἡ κληρονομικὴ μερὶς διαιρεῖται εἰς τμήματα εἰς ἕκαστον τῶν ἐποίων ἐφαρμόζεται ὁ προσήκων φόρος. Α. Χ. κληρονομία 1 ἑκατ. περιερχομένη εἰς θετὸν υἱὸν διαιρεῖται εἰς 5 τμήματα ἐξ ὧν τὸ πρῶτον = 50,000 πληρῶνει 6⁰/₀, τὸ δεῦτερον = 50,000 6 1/2⁰/₀, τὸ τρίτον 150,000 7⁰/₀ καὶ οὕτω

«Ταχέως ἐφθάσαμεν ἐν Ἑλλάδι εἰς ὄριον ἀρκούντως ὑψωμένον, ἐν σχέσει πρὸς τὰς οἰκονομικὰς, οἰκογενειακὰς καὶ ἠθικὰς συνθήκας τῆς χώρας ἡμῶν, ἣτις οἰκονομικῶς μὲν ἔχει ἀνάγκη ἐνισχύσεως, οἰκογενειακῶς δὲ καὶ ἠθικῶς ἔχει ὑψιστον συμφέρον νὰ ποιεῖται περὶ πολλοῦ τοὺς οἰκογενειακοὺς καὶ συγγενικοὺς δεσμοὺς οἵτινες συνέχουσιν ἀκόμη παρ' ἡμῖν τοὺς τε κατ' εὐθείαν καὶ τοὺς ἐγγυτέρους ἐκ πλαγίου συγγενεῖς. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπιβάλλεται νὰ δοθῇ μεγίστη προσοχὴ εἰς πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι μεταβολὴν τοῦ φορολογικοῦ τούτου ὀρίου καὶ ἐν γένει τῆς φορολογίας ταύτης, πρὸς ἀποτροπὴν ὑπερμέτρου φορολογίας, δυναμένης νὰ ἐπιδράσῃ ἐπιζημιῶς τῇ ὅλῃ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ, διὰ διαταράξεως τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῶν κεφαλαίων τῆς χώρας».

Οἱ σοφοὶ οὗτοι λόγοι θὰ ἴσαν τὸ καλλίτερον συμπέρασμα τῆς παρούσης μελέτης ἐὰν δὲν εἶχον καθήκον νὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις καὶ περὶ τριῶν σπουδαίων ζητημάτων ὅτινα τίθει ὁ κ. Μουσίκης.

Α' Τὸ ζήτημα τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων τοῦ α' βαθμοῦ.

Ἐκ τῶν ἤδη ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος προλόγου λεχθέντων προκύπτει ὅτι, κατ' ἐμὲ κριτὴν, ὁ ἡμέτερος νομοθέτης καλῶς ἔπραξεν ἀπέχων ἀπὸ τιαύτης φορολογίας.

Πλὴν καὶ νέα ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης ἐπιχειρήματα δύνανται νὰ δοθῶσιν.

Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ νόμου τοῦ 1887 κ. Στέφανος Δραχούμης δικαιολογεῖ τὴν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπάνοδον εἰς τὸν νόμον τοῦ 1880 ὡς ἑξῆς :

«Ὁ νόμος τοῦ 1880 ἔθηκεν ὀρθὴν βᾶσιν στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἀπὸ ἀνιόντος εἰς κατιόντα οὐδεμία ὑπάρχει ἀποξένω-

καθ' ἑξῆς. Ἀλλ' αὕτη ἐδόθη καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐφ' ὅσον γνωρίζω ἀπανταγοῦ τῆς γῆς. Ἐφαρμόζεται δὲ συνήθως τὸ σύστημα καὶ εἰς τὸν χρόνον τοῦ εἰσοδήματος.

σις περιουσίας δικαιολογούσα τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους εἰσπραξίν τέλους, ἀλλ' ἡ περιουσία ἐμμένει τῇ οἰκογενεῖα· νομίζω δὲ ὅτι ἦτο συμφωνότερος οὐ μόνον τῇ περὶ ἀναγκαιῶν κληρονόμων θεωρίᾳ τοῦ παρ' ἡμῖν κρατούντος ἀστικού δικαίου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἡμέτερα ἦθη, καθ' ἃ ὁ μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων δεσμός στενώτερος ἢ ἀλλαχοῦ, ἀείποτε σχεδὸν ἐν ἐνὶ οἴκῳ συνδιαιωμένους καὶ συμπονοῦντας συνέχει γονεῖς, τέκνα, πάππους καὶ ἐγγόνους».

Πόσον δὲ εἰσέτι τὴν σήμερον ἡ φορολογία τῶν κατιόντων εἶναι ἀντιπαθῆς ἐν Ἑλλάδι δεικνύει ἡ κατὰ τοῦ νομοσχεδίου τοῦ 1906 ἀντιδράσις, καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀγῶνα ἀνδρῶν μὴ φοβουμένων τὰς γενναίας μεταρρυθμίσεις ὡς τοῦ διαπρεποῦς ἡμῶν συναδέλφου κ. Ἀντωνίου Μομφερράτου (ἐφ. Ἀθῆναι φύλλον 18 Ἰουνίου 1906).

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἡ κοινὴ συνείδησις ἀπεχθάνεται τὸν φόρον τούτον. Ἐν Γερμανίᾳ εἰσομεν τὸν Πρίγκιπα Βυλω ἀναγκασόμενον νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ὁ ἀκριβῶς συγγμῆν γράφομεν βλέπομεν τὸ Γερμανικὸν Ράτχστατ στέργει Εἰσφορὰν, κατὰ τὴν Ἀττικὴν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως, ¹⁾ 1200 ἑκατ. μάρκων ἦτοι ἐνὸς καὶ ἡμίσεως δισεκατομμυρίων δραχμῶν ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ν' ἀποφύγη ὀριστικῶς τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν (βλ. καὶ ἀνταπόκρισιν ἐκ Βερολίνου εἰς τὸν Παρισινὸν Χρόνον τῆς 12 Ἀπριλίου).

Ὅτι δὲ πρόκειται περὶ συναισθήματος βαθείας ρίζας ἔχοντος καὶ ἀνέκαθεν ὑπάρχοντος μαρτυρεῖ μνημεῖον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀπαλλάξαντος τοὺς κατιόντας τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ. (1). Ὅθεν μᾶλλον τῆς καταργήσεως τῆς ἀσυδοσίας θὰ προέτεινον τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς καὶ εἰς τοὺς κατιόντας τοῦ β' βαθμοῦ, ὅσάκις τοῦλάχιστον πρόκειται περὶ ὄρφανῶν. (2)

1) Δηλαδή ἐκτάκτου φόρου ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου διὰ στρατιωτικῆς ἀνάγκης.

2) Ὁ ἀντάξιός τοῦ Τραϊανοῦ πανηγυριστῆς Πλίνιος ὁ νεώτερος χαρακτηρίζει τὸν Φ. Κ. ὡς ἐξῆς: «Tributum tolerabile et facile dum taxat extraneos, domesticis grave».

Β'. Ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀδιαθέτου διανομῆς.

Ἡ ἐπ' ἀόριστον ἐπέκτασις τοῦ δικαιώματος τῆς διαδοχῆς ἢ καὶ μέχρι τοῦ 12ου βαθμοῦ κατὰ τὸν Ναπολεόντιον κώδικα, δύναται νὰ κατακριθῇ ὡς μὴ ἀνταποκρινομένη οὔτε εἰς τὴν ὑποτιθεμένην θέλησιν τοῦ ἀποθνήσκοντος οὔτε εἰς τὸ τεκμήριον ὅτι τὰ κληρονομούμενα ἀγαθὰ προήρχοντο ἐκ κοινοῦ προγόνου.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ νομομοθεσίαι τινές, ὡς ἡ Ἰταλική, περιώρισαν τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα μέχρι τοῦ 10ου βαθμοῦ, ἄλλαι δέ, ὡς ἡ Ἑλβετική, μέχρι τοῦ 6ου.

Ὁ κ. Μουρίκης (σελ. 25 - 6), μὴ ἀρκούμενος εἰς ταῦτα, ζητεῖ νὰ περιορισθῇ μέχρι τοῦ 3ου ἢ τὸ πολὺ τοῦ 4ου διότι τοῦτο θὰ ἦτο σύμφωνον πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς Γερμανικῆς σχολῆς,⁽¹⁾ καὶ πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς νεωτέρας οἰκογενείας ἣτις δὲν ἐκτείνεται πέραν τῶν ἀνεψιῶν.

Ὁ κορυφαῖος τῶν ἀπὸ καθέρας σοσιαλιστῶν κηρύκτης Schmoller ἐφρόντισε πρὸ ἐτῶν νὰ γράψῃ εἰς τὸν Gide ὅτι ἡ σχολὴ του ἔχει ὑπ' ὄψει τῆς μόνον τῆς Γερμανίας καὶ δὲν ἀξιῖσι εἶναι τὰ διδάγματα αὐτῆς ἐφαρμόζονται καὶ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.⁽²⁾

Βέβαιον δ' εἶναι ὅτι ἐν Ἑλλάδι δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ οἰκογένεια περιορίζεται εἰς τοὺς ἀνεψιούς. Παρ' ἡμῖν οἱ πρῶτοι ἐξάδελφοι συνδέονται ὅσον ἄλλαχού οἱ ἀδελφοί· μεταξὺ δὲ καὶ

1) Τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν εἶχε (πρὸς ἀνωτ. σελ. 21) καὶ ὁ νομοθέτης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅποτε εἰς πολλὰ μέρη ἀπεκλείοντο καὶ αἱ ἀνεψιαί, συμπτωμάτων δὲ καὶ τῶν λοιμῶν, περιήρχοντο εἰς τὸ κληρονομοῦν Τουρκικὸν δημόσιον πάμπολλα κτήματα· ἑλ. λεπτομερείας ἐν τῇ περισοιδαστικῇ ἐργῇ τοῦ κ. Τσοποτοῦ *Γῆ καὶ Γεωργοὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας* (Βόλος 1912). Ὅτω εἶχον τὰ πράγματα καὶ παρὰ τοῖς βαρβαρικοῖς λαοῖς τοῦ μεσαιῶνος.

2) Ἡ θαρυσήμαντος αὕτη ἐπιστολὴ περιελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Σαίν Μάρκ ἐν τῇ περὶ γερμανικῆς σχολῆς μακρᾷ μελέτῃ του (*Ἐπιθεώρησις Πολιτικῆς Οἰκονομίας, 1891*).

δευτέρων εξαδέλφων υπάρχουνσι τρυφερώταται σχέσεις ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ κοινῶς γενόμεναι θυσίαι πρὸς ἀποκατάστασιν ἢ συντήρησιν συγγενῶν τοῦ βαθμοῦ τούτου. Ὅταν δὲ εἶναι κοινὸν τὸ ὄνομα, καὶ μεταξύ τρίτων εξαδέλφων ὑφίσταται οἰκογενειακὴ ἀλληλεγγύη.

Δὲν θὰ ἐπετρέπετο λοιπὸν ὁ νομοθετικὸς ἀποκλεισμὸς τοῦλάχιστον τῶν συγγενῶν τοῦ ὄου καὶ θου βαθμοῦ εἰμὴ ἔαν ἦτο διαδεδομένον, ὡς λ.χ. ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ἔθος τῆς διαθήκης. Ἄλλὰ παρ' ἡμῖν — καὶ τοῦτο εἶναι διὰ πολλοὺς λόγους λυπηρὸν — οἱ συντάσσοντες διαθήκην εἶναι οἱ ὀλιγώτεροι. (1) Εἰς δὲ τὰ λαϊκώτερα στρώματα θεωρεῖται μάλιστα ἡ σύνταξις διαθήκης κακὸς οἰωνός.

Ἄλλο σημεῖον δεικνύον πόσον δὲν πρέπει νὰ σπεύδωμεν ἂντιγράφωμεν τὰ ἀλλαχοῦ εὐδοκιμοῦντα, εἶναι ὅσα ὁ κ. Μουρίκης λέγει περὶ τοῦ φόρου τῆς νεκρᾶς χειρὸς (main morte). Διὰ τοῦτου φορολογοῦνται ἀλλαχοῦ τὰ νομικὰ πρόσωπα ὧν ἡ περιουσία διαφεύγει τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν καὶ τὰ τέλη τῆς μεταδιάσεως, ἂν οὐ τὰ πρόσωπα ταῦτα οὔτε θνήσκουσιν οὔτε κατὰ κανόνα ἐκπύουσι τὰ κτήματα τῶν.

Πλὴν ἀλλαχοῦ ὁ φόρος οὗτος ἐπεβλήθη οὐχὶ τόσο διὰ τὸν θεωρητικῶς ἐπαρκέστατον τοῦτον λόγον ὅσον ἐκ δυσμενείας πρὸς τὰ συγκεντροῦντα τρισμεγίστας περιουσίας ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα. Ὡς ἔχουν παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα διὰ μὲν τὰ μοναστήρια δὲν ὑφίσταται πλέον κίνδυνος αὐξήσεως περιουσίας (2) ἄλλως δ' ἡ πολιτεία λαμβάνει ἤδη μέρος τῶν εισοδημάτων αὐτῶν. Φόρος νεκρᾶς χειρὸς θὰ ἐκινδύνευεν ὅθεν νὰ στραφῇ κατ' ἄλλων φιλανθρωπικῶν, εκπαιδευτικῶν ἢ ἐθνωφελῶν καταστημάτων, ἅτινα ὁ ἡμέτερος νομοθε-

1) Τοῦτο συμβαίνει τοῦλάχιστον τόσο ἐν Κερκύρᾳ ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ὅσον καὶ ἐν Κρήτῃ ἐξ ἧς ὄρμωμα.

2) Ὁ κίνδυνος οὗτος ὑφίστατο ἐν Βυζαντίῳ καὶ ματαίως κατ' αὐτοῦ ἐπάλασαν οἱ ἄριστοι τῶν αὐτοκρατόρων ἐν οἷς καὶ ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς βλ. Ferradou. Περὶ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων ἐν Βυζαντίῳ, Βορδῶ 1896.

της ὥς, ἀποδεικνύει καὶ ἡ φορολογία τῶν κληρονομιῶν, συστηματικῶς εὐνοεῖ.

Ἐν συμπεράσματι συμπληρωματικὸς φόρος ἐπὶ τοῦ εισοδήματος τῶν νομικῶν προσώπων σκοπὸν ἔχων ν' ἀναπληρώσῃ τὰ εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα μὴ ἐφαρμόσιμον φόρον τῶν κληρονομιῶν δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀποκρουστέος, ἀλλὰ ἐὰν γίνῃ δεκτὸς πρέπει νὰ θεσπισθῇ λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἐν Ἑλλάδι εἰδικῶν συνθηκῶν, ἴτοι ὑπὸ τύπον ὅπως διάφορον ἢ ἀλλαχοῦ.

Γ') Ζήτημα τῆς ἐνοποιήσεως τῆς φορολογίας.

Ὁ κ. Μουρίκης (σελ. 24 - 5) κατακρίνει τὸν διχασμὸν τῆς φορολογίας ἰδίως ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι διάφοροι ἀρχαὶ ἐμπνέουσι τὰ δύο νομοθετήματα ἐξ οὗ ἐπήγασαν καὶ αἱ ἀντιφάσεις ὡς πρὸς τὴν φορολογίαν τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων 6' βαθμοῦ. Ἡ δὲ συγχώνευσις τῶν δύο φόρων θὰ εἶχεν εἰς τὰ ὅμματα τοῦ τὸ πλεονέκτημα ν' ἀπαλείψῃ ἐκ τῆς νομοθεσίας τὸν ἀντεπιστημονικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὄρον: τέλος.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἀφομοίωσις προσκρούει εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ Διεθνoῦς Ἐλέγχου². Ἀκαδημαϊκῶς συζητουμένου τοῦ ζητήματος δύναται τις νὰ εἴπῃ τὰ ἑξῆς:

Καίτοι καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ λειτουργεῖ σύστημα ὑπενθυμίζον ἐν τισὶ τὸ ἡμέτερον δὲν θὰ εἶχον ἀντίρρησης εἰς τὴν ἐνοποίησιν, ἐὰν πρὸς ἡμῖν ὅπως καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ἀναλογικὸν τοῦ ἐνός τῶν βαρῶν δὲν ἐκόλαζε τὴν ἀμετρον προσδευτικότητά τοῦ ἐτέρου καὶ δὲν ἐμετρίαζεν ἐπίσης καὶ τὴν φορολογίαν τῶν κατιόντων τοῦ 6' βαθμοῦ οἷτινες συνήθως, καθ' ὃ ὄρφανά, εἶναι ἀξιοὶ πάσης συμπαθείας. Θὰ

1) Βλ. ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀνωτ. σελ. 19 καὶ 43.

2) Δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ καταργήσωμεν ἄρθρα τοῦ νόμου τοῦ χαρτοσήμου ὅπερ εἶναι ὑπέγγυος πρόσσδος. Ἐὰν ἐξ ἄλλου εἰσπράξωμεν τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν διὰ τοῦ φόρου τοῦ χαρτοσήμου, τότε ἀυξάνομεν τὰς προσόδους τῶν θανειστῶν.

ἐδεχόμενῃ δηλαδὴ τὴν ἀφομοίωσιν ἐὰν μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης ἐπανηρχόμεθα εἰς σύστημα ἡπιώτερον καὶ κατ' ἀκολουθίαν, παρὰ τὰ φαινόμενα, μᾶλλον προσδοκῶρον.

*
* *

Ταῦτα εἶχον νὰ εἶπω περὶ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν καὶ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Μουρίκη. Ἡ εἰλικρίνεια μεθ' ἧς κατέκρινα πολλὰς τῶν θεωριῶν τοῦ τελευταίου εἶναι δεῖγμα τῆς πρὸς τὸν συγγραφέα μεγάλης μου ὑπολήψεως καὶ πολυετοῦς φιλίας, μοὶ ἐπιτρέπει δὲ νὰ συστήσω ἔτι μᾶλλον ἐλευθέρως τὸ βιβλίον του οὐ μόνον εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἐνδιαφερόμενον εἴτε ἀμέσως εἴτε θεωρητικῶς εἰς ἓν τῶν σπουδαιωτάτων συγχρόνων δημοσιονομικῶν προβλημάτων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ
ἐκθέσεις τοῦ κ. Κωνσταντίνου Δεμερτζῆ

Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἀνά χειρας προλόγου, ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων τῆς χρήσεως τοῦ 1913 ἐκθέσις τοῦ κ. Δεμερτζῆ.

Αὕτη εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἀξιόλογος· ἀπὸ δὲ τῆς ἀπόψεως τῆς δογματικῆς ἐξετάσεως τῶν φόρων πιθανῶς ἢ ἀρτιωτέρα τῶν εἰς τὴν ἡμετέραν Βουλὴν ὑποβληθεισῶν ἐκθέσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐπειδὴ δ' ἐξ ἄλλου αἱ ἐπιτιθέμεναι ἐν αὐτῇ περὶ φορολογικῶν μεταρρυθμίσεων προτάσεις καὶ ἀνάγκη θὰ συζητηθῶσιν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ πιθανὸν νὰ γίνωσιν ὑπ' αὐτῆς δεκταί, ἐπιβάλλεται νὰ ἐκθέσωμεν καὶ συζητήσωμεν ταύτας, λυπούμενοι, ὅτι ἐκτυπωθέντος τοῦ σώματος τῆς μελέτης ἡμῶν, ἀναγκασόμεθα νὰ πράξωμεν τοῦτο ἐν ἐπιμέτρῳ καὶ συνεπῶς διὰ βραχείων.

Ὁ κ. Δεμερτζῆς ἀφιεροῖ εἰς τὸν Φ. Κ. τὰς σελ. 51—58 τῆς ἐκθέσεώς του. Μετὰ περιληπτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ κρατούντων, ἐπιλαμβάνεται τῆς συζητήσεως τῶν ἐπενεκτέων εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν μεταρρυθμίσεων καὶ μετὰ τινὰ περὶ τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο φόρων τοῦ 1887 καὶ 1909¹, ἐρωτᾷ ἑαυτὸν ἐὰν προτιμητέα ἢ φορολογία συμπάσης τῆς κληρονομίας τῆς τῶν κληρονομικῶν μερίδων. Τὸ πρῶτον σύστημα εἶναι τὸ κρατοῦν Ἐγγλῆ διὰ τοῦ Estate Duty, προϋτάθη δὲ ἐν Γερμανίᾳ (Nachlassteuer), ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι.² Ὁ εἰσηγη-

1) Πρβλ. τ' ἀνωτέρω ὑπ' ἡμῶν λεγόμενα (σελ. 50—51).

2) Βλ. ἀνωτέρω ἐν σελ. 22 σημ. 4, ὅπου ἀντὶ «τοιούτου ἀκριβῶς εἶναι καὶ ὁ εἰσαχθεὶς παρ' ἡμῖν», ἀναγνωστῆον «τοιούτου ἀκριβῶς καὶ ὁ προταθεὶς παρ' ἡμῖν.»

τῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπορρίπτει τὸ σύστημα τοῦτο διὰ τοῦ ἐξῆς ἀκαταμαχήτου ἐπιχειρήματος: «Καίτοι ἡ φορολόγησις συμπάσης τῆς κληρονομίας εἶναι ἰκανὴ ὅπως ἀποδώσῃ μεγαλείτερα ἔσοδα, ἐν τούτοις ὁμως ἡ δικαιολογητικὴ βάσις τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐπιβάλλει: μᾶλλον τὴν φορολόγησιν τῶν κληρονομικῶν μερίδων, διότι ὁ αἰτίᾳ θανάτου λαμβάνων καθίσταται πλουσιώτερος μόνον κατὰ τὴν μερίδα αὐτοῦ, ἐπομένως τυχύτης μόνον τὴν φορολόγησιν εἶναι δίκαιον νὰ ὑποστῇ. Ὅρθῶς ἐπομένως ἀμφοτέροι οἱ νόμοι ΔΧΚΕ' καὶ ΓΤΣΤΑ' φορολογοῦσι τὰς κληρονομικὰς μερίδας, θὰ ἦτο δὲ ἀδικαιολόγητος πᾶσα παρέκκλισις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης».

Ἐπίσης ὁ κ. Δεμερτζῆς (ἐν σελ. 56) συνιστᾷ, ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐπράξαμεν ἀνωτέρω (σελ. 14 καὶ 15), τὴν παροχὴν μειζόνων εὐκολιῶν πρὸς καταβολὴν τοῦ φόρου. Ὅρθῶς δ' ἐπίσης κρίνει ὅτι ἡ ἡμετέρα φορολογικὴ κλίμαξ δεῖται ἐπιμελεστέρας διαρθρώσεως, καθ' ὃ λ. χ. φορολογοῦσα διὰ τοῦ αὐτοῦ ποσοστοῦ τὰς ἀπὸ δισχιλίων μέχρι πενηκοντακισχιλίων δραχμῶν κληρονομίας, ἐν ᾗ εἶναι προφανές, ὅτι ἡ ἀντοχὴ τοῦ φορολογουμένου ποικίλλει ἐντὸς τῶν διακλιφθέντων ὀρίων. Τοιαύτη τις μεταρρυθμίσις ἐνδείκνυται καὶ ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν πλείστων ξένων νομοθεσιῶν, αἵτινες καθιεροῦσι πολυδάθμιον κλίμακα. Συνεχίζων τὴν μελέτην τῶν κατ' αὐτὸν χρηζόντων μεταρρυθμίσεως ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καταδικάζει τὴν μέχρι δισχιλίων δραχμῶν ἀσυδοσίαν, παρατηρεῖ δ' ὅτι ἡ χορηγουμένη ἀλλαχοῦ ἀσυδοσία τυγχάνει μικρότερα καὶ ὅτι ἡ περιστολὴ εἰς ποσὸν μικρότερον τῶν δισχιλίων δραχμῶν θὰ ἐχρησίμευεν εἰς δημιουργίαν στατιστικῆς τῶν περιουσιῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐξακρίδωσιν τοῦ δημοσίου πλούτου καὶ τῆς κατανομῆς αὐτοῦ. Δὲν ἔχω δυσκολίαν νὰ παραδεχθῶ τὴν ὑποβίβασιν τῆς ἀσυδότου μερίδος εἰς 1000 δραχ. κατὰ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ κρατοῦντα¹.

1) Ἐμφερόντως ὁμως ἐὰν θὰ ψηφισθῇ. Φρονῶ μάλιστα ὅτι ἐὰν ποτὲ φορολογηθῶσιν οἱ κατιόντες τοῦ α' βαθμοῦ ἡ τοιαύτη μεταρρυθμίσις θὰ συνοδευθῇ δι' εὐρείας ἀσυδοσίας διὰ τὰς μικρότερας μερίδας (βλ. κατωτέρω σελ. 58).

Ἰπενθυμίζω ὁμως ἐν τούτοις, ὅτι ἀπανταχοῦ ὅπου ἐμειώθη ὁ κύκλος τῶν ἀφορολογήτων μικρῶν κληρονομιῶν, τὸ δημόσιον ἐκ φόβου μὴ διαλείρη τὴν ἀγανάκτησιν τῶν πτωχοτέρων τάξεων ἀπέδωκε διὰ μιᾶς χεῖρὸς ὅ,τι ἐλάμβανε διὰ τῆς ἄλλης, κλείον τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς γενομένας ἀποκρύψεις τῶν κομποδεμάτων καὶ μὴ ἀπογράφον αὐστηρῶς τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἔπιπλα καὶ σκεύη. Τὴν δὲ κάτω τῶν χιλιοδράχμων μερίδων ἐπέκτασιν τοῦ φόρου, κρίνω ἀπολύτως ἀποκρουτέαν, οὐ μόνον διὰ λόγους φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ κυρίως διὰ λόγους διοικητικούς. Αἱ μικραὶ κληρονομίαι εἶναι πράγματι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πολυαριθμότεραι τῶν μεγάλων· ἢ ὑποβολῇ αὐτῶν εἰς φόρον ἀπαιτεῖ πολυάριθμον προσωπικὸν καὶ συνεπῶς πολλὰς δαπάνας. Τὰνάπαλιν τὰ ἐκ τῆς φορολογίας αὐτῶν ἔσοδα ἔσονται μικρά, διότι κατ' ἀνάγκη τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου ἔσεται ἐλάχιστον. Ὡς ἀπὸ ταμειευτικῆς ἀπόψεως ἢ ἐπέκτασις τῆς φορολογίας, δὲν ἐγδοίμηνται. Ἐρωτᾶται ἀφ' ἐτέρου: ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ὑποβαλλῇ τὰς πολλὰς χιλιάδας ἀνθρώπων εἰς πιστικὰς καὶ ἐγκληρὰς διατυπώσεις χάριν τῆς ἐξακριώσεως τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου; Οἱ γνωρίζοντες πόσον ἐπισηφαλῆ βᾶσιν, ἰδίως προκειμένου περὶ μικρῶν κληρονομιῶν, παρέχει εἰς τὴν στατιστικὴν ἢ ἡμετέρα φορολογία δὲν θὰ διστάσωσι περὶ τῆς προσηκούσης εἰς τὸ ἐρώτημα ἀπκνήσεως.

Λόγου δὲ τυχόντος περιστατιστικῆς τῶν κληρονομιῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἐκφρασωμεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ διακεκριμένος ὑπάλληλος τοῦ Ἰπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν κ. Γεωργαντᾶς, ὅστις κατέγεινεν ἤδη περὶ ταύτην θὰ φροντίσῃ νὰ ἐπενέγκῃ εἰς αὐτὴν μερικὰς ἐπειγούσας μεταρρυθμίσεις. Ὡς ἔχουσι νῦν τὰ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας, μενόντων δηλ. ἀφορολογήτων τῶν κατιόντων, ἢ στατιστικῇ τῶν κληρονομιῶν μόνον εἰκαστικὰς πληροφoρίας δύναται νὰ δώσῃ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου¹, θὰ ἠδύνατο ὁμως νὰ παράσχῃ

1. Ἡ ὑποβληθεῖσα εἰς φορολογίαν κληρονομικὴν μᾶζα ἀνήλθεν εἰς 15 περὶπου ἑκτομμύρια. Ληφθεῖσης τῆς ἐν Γαλλίᾳ σημειωθεῖσης ἀναλογίης μετὰ τῆς εἰς κατιόντας ἀφ' ἐνός καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀφ' ἐτέρου κληρονομοῦ περιερχομένης κληρονομίας, ὑπελογίσθη ὅτι περὶ τὰ 40 ἑκτομμύρια

εκανοποιητικὰς τοιαύτας ὡς πρὸς τὴν κατανομήν, αὐτῶνδίστι καὶ αἱ ἤδη φορολογούμεναι κληρονομίαι ἀρχοῦσιν νὰ μᾶς φωτίσωσι περὶ τοῦτου. Τὸ δὲ μόνον ἀπαιτούμενον εἶναι νὰ καταρτισθῶσι πίνακες τῶν τε κληρονομιῶν καὶ τῶν κληρονομικῶν μερίδων. Ἐντὶ τοῦτου τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν μᾶς πληροφορεῖ μόνον περὶ τῶν εἰς ἕκαστον βαθμὸν συγγενείας περιελθουσῶν κληρονομιῶν, τοῦθ' ὅπερ μόνον ἀπὸ δημογραφικῆς ἀπόψεως παρουσιάζει οὐσιώδεις ἐνδιαφέρον.

Ἐρχομαι νῦν εἰς ζήτημα ἐπὶ τοῦ ὁποίου αἱ γινώμαι τοῦ κ. Δεμερτζῆ δὲν συμπίπτουσι μετὰ τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων. «Οὐδὲν νομικὸν πλάσμα, λέγει ὁ κ. Δεμερτζῆς (σελ. 54), δύναται νὰ θεωρηθῆ ἐπικρατέστερον τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης, ὅπως εἰσαχθῆ δικαιοσύνη εἰς τὴν φορολογίαν, ἐτέρωθεν δὲ παραμένει ἐντελῶς ἀναπόδεικτον ὅτι οἱ δεσμοὶ μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἐν τῷ συνόλω τῆς ἐλληνικῆς χώρας εἶναι ἀνώτεροι καὶ στενωτέρω τῶν ἀλλοθι ὑπαρχόντων δεσμῶν. Ἄλλως τε ἡ ὑπαρξὶς ἀνωτέρων καὶ στενωτέρων δεσμῶν

περιέρχονται εἰς τοὺς κατιόντας τοῦ πρώτου βαθμοῦ. Ὁ κ. Δεμερτζῆς ὑπολαμβάνει ὅτι τὸ ὑπολογιζόμενον ποσὸν εἶναι κατώτερον τοῦ πραγματικοῦ, διότι ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἐπιζῶν σύζυγος κληρονομεῖ μετὰ τῶν κατιόντων, τοῦθ' ὅπερ ἐξαιρετικῶς μόνον συμβαίνει παρ' ἡμῖν. Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ, ὅτι ἡ χρῆσις γαλλικῶν ἀναλογιῶν δὲν ἔχει εἰς ἀσφαλῆ συμπεράσματα, διότι οἱ δημογραφικῶς ὅροι τυγχάνουσιν ἐντελῶς διαφοραί, τόσον ὑπὸ τὴν ἄποψιν τῆς ἀτεκνίας ὅσον καὶ ὑπὸ τὴν τῆς ἀγαμίας. Ἴσως ἀσφαλεστέραν βάσιν θὰ παρεῖχον αἱ Ἴταλικαὶ στατιστικαί. Κατὰ ταύτας (βλ. Cabiati, ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 732) τὰ δύο τρίτα τῶν κληρονομιῶν μεταβαίνουν εἰς τοὺς κατιόντας καὶ ἀνιόντας τὸ δὲ ὑπόλοιπον τρίτον κατανέμεται κατὰ $\frac{1}{4}$ εἰς τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον καὶ $\frac{1}{4}$ εἰς τοὺς λοιποὺς κληρονόμους. Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τὴν τυχόν χρησιμοποίησιν τῶν ἀναλογιῶν τούτων παρ' ἡμῖν πρέπει νὰ ληθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός, ὅτι ἐν Ἑλλάδι μένουσιν ἀφορολόγητοι ὅχι πάντες οἱ ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ κληρονόμοι ἀλλὰ μόνον οἱ κατιόντες τοῦ πρώτου βαθμοῦ. Ὡστε ἐπὶ τῇ ὑπόθεσιν ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἡ κατανομή τῶν κληρονομιῶν γίνεται καθ' ὅν τρόπον καὶ ἐν Ἴταλίᾳ, πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι μένουσιν ἀσφόδοτοι, τό γε νῦν ἔχον, παρ' ἡμῖν ὀλιγώτεροι τῶν $\frac{2}{3}$ τῶν κληρονόμων.

καὶ μείζονος ἀλληλεγγύης μεταξύ ἀνιόντων καὶ κατιόντων, ἀποδεικνύει τὰς μείζονας ὠφελείας τῶν κατιόντων πρὸ τοῦ θανάτου τῶν ἀνιόντων· τούτου δ' ἔνεκεν συντρέχει εἰς ἐπὶ πλέον λόγος παρ' ἡμῖν πρὸς φορολόγησιν τῆς εἰς τοὺς κατιόντας περιερχομένης κληρονομίας».

Εἰπὼν ἤδη ἱκανὰ ἐπὶ τοῦ θέματος (βλ. ἀνωτ. σελ. 13—14 καὶ 46—47) περιοριζομὲν ἀπὸ δογματικῆς ἀπόψεως εἰς τὴν παρατηρήσεων ὅτι ὁ ἀξιώσιμος εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν φαίνεται βλέπων ὑπὸ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν φῶς τὰς συνεπείας τῆς μεγαλειτέρας οἰκογενειακῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς συμβιώσεως γονέων καὶ τέκνων. Ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν βραδύεται ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἀκερδῆτου ἀξίσεως τῆς περιουσίας ἐκ μέρους τῶν κληρονομούντων. Πλὴν προκειμένου τοῦλάχιστον περὶ τῆς μεγάλης πλειονοψηφίας τῶν κληρονομιῶν τὸ εἰσόδημα τοῦ ἀποθανόντος οἰκογενειάρχου ἐφ' οὗ ἔζων αἱ θυγατέρες του καὶ τὰ ἀνήλικα ἄρρενα εἶσι δ' ὅτε καὶ τὰ ἐνήλικα τοιαῦτα, ἀπῆρτίζετο ἐν μέρει μόνον ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς κληρονομουμένης περιουσίας, σπουδαίου τμήματος αὐτοῦ ἀπορρέοντος ἐκ τῆς προσωπικῆς τοῦ νεκροῦ ἐργασίας. Ἀποθνήσκοντος λοιπὸν τοῦ πατρὸς τὰ τέκνα θὰ εὐρεθῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ κεφαλῆς εἰσοδήματος πολὺ μικροτέρου ἢ ἐκείνου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσυνήθισαν νὰ ζῶσιν. Ἐρωτᾶται: εἶναι ἄρα γε ἡ κατάλληλος στιγμή ὅπως, ἐπὶ λόγῳ ἀκερδῆτου ἀξίσεως τῆς περιουσίας των, μειώσῃ τὸ δημόσιον τὸ ἤδη μειωθὲν διὰ τοῦ θανάτου εἰσοδήμα;

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ δογματικῆς, ἀπὸ δὲ ταμειυτικῆς ἀπόψεως δύναται τις τὰ παρατηρήσῃ τὰ ἑξῆς:

Ὁ κ. Δεμερτζῆς προσδοκᾷ ὅτι διὰ τῶν προσόδων τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων θὰ καταστῇ δυνατὸν ν' ἀνακουφισθῶσιν αἱ πτωχότεραι τάξεις ἐλαττουμένων τῶν ἐμμέσων φόρων. Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ ὅτι καὶ ἐπὶ τῇ ἀπιθάνῳ ὑποθέσει ὅτι ἡ νέα πρόσσδος θὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τοιοῦτον εὐγενῆ σκοπὸν μικρὰν ἀνακούφισιν δικαιοῦνται οἱ πτωχότεροι ν' ἀναμένωσι διότι μικρὰ σχετικῶς θὰ ὦσι τὰ ἐκ τῆς νέας φορολογίας ἔσοδα.

Ἀληθῶς τὰ ἐκ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν εἰσπραχθέντα τῷ 1911 ἀνῆρχοντο εἰς 500,155 δρχ., ἀληθὲς ἐπίσης ὅτι ἐὰν βασισθῇ τις εἰς τὰς στατιστικὰς τοῦ συγγενεστέρου δημογραφικῶς τοῖς Ἑλλησιν ἔθνοισι, δηλαδὴ τοῦ Ἰταλικοῦ, θὰ ὑπόλογισθῇ ὅτι δυνάμει τῆς ἰσχυροῦσης νομοθεσίας μένουσιν ἀσύδοτοι σχεδὸν τὰ $\frac{2}{3}$ τῶν κληρονόμων (1), δὲν πρέπει τις ὅμως νὰ σπεύτῃ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπέκτασις τοῦ φόρου εἰς τοὺς ἀσυδότους τούτους θὰ τριπλασιάσῃ τὰς προσόδους. Ὄντως, τοῦ ποσοστοῦ τοῦ φόρου αὐξανομένου ἐφ' ὅσον ἀπώτερος τυγχάνει ὁ μετὰ τοῦ κληρονομουμένου σύνδεσμος, ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου δὲν εἶναι ποσῶς ἀνάλογος πρὸς τὰ κληρονομούμενα ποσά. Τούτου τρανὴ ἀπόδειξιν ἀποτελοῦσιν αἱ στατιστικαὶ τῶν κληρονομιῶν τοῦ ἔτους 1911. Ἐπὶ κληρονομικῆς μάξης 15,572.000 δρ. ἐδηλώθησαν ὡς περιερχόμεναι εἰς ἀνιόντας καὶ κατιόντας β' βαθμοῦ 838,397 δρ. ἧται 13% ἐπὶ τῶν εἰσπραχθειῶν ὅμως 500,155 κατεδλήθησαν ὑπὸ τῶν κληρονόμων τούτων 4,088 δρ., ἧται πολὺ ὀλιγώτερον τοῦ ἑκατοστοῦ.

Ἐκ τούτου ἀναλόγως ἐκπλήξεις κυφορεῖ δια τὸ πολὺ κοινὸν ἡ ἐπέκτασις τοῦ φόρου εἰς τοὺς κατιόντας τοῦ α' βαθμοῦ. Ἀλλὰ θὰ παρατηρηθῇ ὅτι, ἐφ' οὗ ἡ μικρὰ ἀπόδοσις ὀφείλεται εἰς τὸ ἐλαφρὸν τοῦ ποσοστοῦ εὐκολον εἶναι ν' αὐξήσωμεν τὸ ποσοστόν. Τὸ φάρμακον εἶναι τῷ ὄντι πρόχειρον, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐκ τῶν συνιστωμένων ὑπὸ δοκίμων ἰατρῶν. Ὡς ὁμολογεῖ ὁ κ. Δεμερτζῆς, «ἡ φορολογία τῶν κατιόντων πρέπει νὰ εἶναι ἡπία, οὐ μόνον διότι θὰ πλήξῃ στενωτάτα μετὰ τοῦ κληρονομουμένου συνδεόμενα πρόσωπα ἀλλὰ καὶ διότι προσέτι μόνον οὕτω, εἶναι δυνατὸν ἡ τοιαύτη φορολογία νὰ καταστῇ ἀμέσως ἀνεκτὴ, ἡ δὲ βεδαίωσις νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς ἀνυπερβλήτους δυστροπίαις τῶν φορολογουμένων».

1) Βλ. σημείωσιν σελ. 55 ἐν τέλει.

2) Τὸ ἔτος 1910 ἔδωκε διάφορὰ πῶς ἀποτελέσματα. Βλ. ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἔτος γ' τεύχος 6' τοὺς σχετικὸς πίνακας δημοσιευομένου ὑπὸ τοῦ κ. Β. Γεωργαντζά.

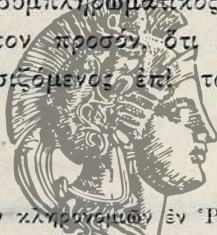
Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ προβλέπω ὅτι τοιαύτη φορολογία δὲν θὰ εἶναι μόνον ἡπία κατὰ τὸ ποσοστὸν, ἀλλὰ θὰ συνοδεύηται δι' εὐρείας ἀσυδοσίας ἐν τῇ βάσει (1). Ἐν συμπελοματι τὰ ἀπὸ τῶν κατιόντων εἰσπραχθησόμενα θὰ εἶναι οὐχὶ διπλάσια, ὅπως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερα τῶν νῦν διὰ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν εἰσπρατιομένων. Μοιραίως δὲ προκύπτει τὸ ἐρώτημα ἐὰν αὐτὴ ἢ πρόσσδος 2 ἢ 3 ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν δικαιολογεῖ μεταρρυθμισιν προσκρούουσιν μὲν κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ ἔθνους καὶ τοὺς θροῦς ὑφ' οὓς τοῦτο ζῆ, ἀναμφισβητήτως δὲ μέλλουσιν νὰ γεννήσῃ πιέσεις καὶ ἐνοχλήσεις διὰ τοὺς φορολογουμένους καὶ νὰ προσθέσῃ νέα καθήκοντα εἰς τὴν ὑπερβηραρυμένην καὶ ἤκιστα παρεσκευασμένην δι' ἀνακριτικοῦ χαρακτήρος φορολογίας ἐφοριακὴν ὑπηρεσίαν (2). Τὸ λογικὸν μάλιστα συμπέρασμα τῶν ἄνω θὰ ἦτο ν' ἀπαλλαγῶσι φόρου καθ' ἑαυτὸν ἱεροεξεταστικοῦ καὶ ὡς πρὸς τὰ ὀρφανὰ ἀδικωτάτου μὴ ἀποβιδοῦντας δὲ οὐδὲ κἂν 5000 δραχμὰς ἐναυσίως οἱ ἀμύοντες καὶ οἱ κατιόντες τοῦ 6' βαθμοῦ.

1) Ὁμολογητέον εἶναι ὅτι ὁ κ. Δεμερτζῆς οὐχὶ μόνον δὲν εἶναι ὀπαδὸς εὐρυτέρας ἀσυδοσίας, ἀλλὰ καὶ τὴν νῦν εὐρίσκει ὑπερβολικὴν. Οὐχ ἤττον ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ὅστις θὰ ἐπιτύχῃ τὴν ψήφισιν τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων ἐν Ἑλλάδι, θὰ προβῇ εἰς πρᾶχῶρησιν εὐρείας ἀσυδοσίας διὰ τὰς μικροτέρας μερίδας οὐ μόνον διὰ νὰ προσελκύσῃ, κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Λόιδ-Τζῶρτζ (ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 24) τὰς μέσας τάξεις εἰς τὸν πρὸς ἐπιβάρυνσιν τῶν πλουσιωτέρων ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ διότι ὡς ἀνωτέρω κατέδειξα (βλ. σελ. 56) διὰ τοὺς κατιόντας ἡ κληρονομία ἀποτελεῖ βελτιώσιν τῆς οἰκονομικῆς τῶν κατστάσεως μόνον ἐφ' ὅσον προκαίται περὶ σπουδαίας κληρονομίας εἰς δὲ τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς ἀποτελεῖ ζημίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ συμφοράν.

2) Οἱ ἀμφιβάλλοντες περὶ τούτου ἂς ἐξετάσωσι κατὰ ποῖον τρόπον ἐλέγχονται νῦν αἱ δηλώσεις. Μεταξὺ τῶν ἄλλων οἱ ἔφοροι μὴ ἔχοντες καιρὸν νὰ βεβαιώσωσι ταύτας ἐφεσιβάλλουσιν αὐτὰς κατὰ κανόνα, καὶ οὕτως εἶδον ὑποβαλλομένους εἰς τοὺς κόπους δικαστικῶν διαδικασιῶν κληρονόμους μετὰ παραδειγματικῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριθείας καταρτίσαντες τὰς δηλώσεις των.

Παρὰ πάντα ταῦτα, ἡ πρὸς ἐπέκτασιν τάσις τοῦ Φ. Κ. εἶναι τοιαύτη, ὥστε δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπαχθῶσι προσεχῶς εἰς αὐτὸν καὶ παρ' ἡμῖν οἱ κατιόντες. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ ὑπεδείκνυον τὴν μίμησιν ἰδιορρύθμου, ἀλλ' εὐφυοῦς διατάξεως τοῦ Ῥωμουνικοῦ νόμου. ¹ Ἐν Ῥωμουνία δὲν φορολογεῖται ὁ κινήτος πλοῦτος, ἐν ᾧ φορολογεῖται ὁ ἀκίνητος· πρὸς κολασμὸν τῆς ἀνισότητος εἰσῆχθη πρόσθετος φόρος 3%, ἐπὶ τῶν κληρονομούμενων προσδοφόρων κινήτων, ἐξαιρουμένων τῶν ἤδη τακτικῶς φορολογηθεισῶν διὰ τοῦ φόρου τοῦ ἐπιτηδεύματος μετοχῶν τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν Ἑταιρειῶν. ² Παρ' ἡμῖν, ὁ κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰταλικοῦ φόρου τοῦ κινήτου πλούτου, εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Εὔταξιου φόρος τοῦ εἰσοδήματος οὐδέποτε ἐφηρμόσθη ὁ ἀντ' αὐτοῦ δὲ ψηφισθεὶς τῷ 1911 συμπληρωματικὸς φόρος τοῦ εἰσοδήματος ἔχει μὲν τὸ ἀνεκτίμητον προσόν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνακριτικὸς, οὐχ ἦττον ὅμως βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ τεκμηρίου τοῦ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1) Βλ. περὶ τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν Ῥωμουνία τὴν Ῥωμουνικὴν μετάφρασιν τοῦ ἐγκυριδίου Δημοσίας Οἰκονομίας τοῦ Eheberg μετὰ σημειώσεων καὶ προσθηκῶν ὑπὸ Γ. Creangă (Βουκουρέστιον 1901 σελ. 300 301) τὴν στατιστικὴν τῶν κληρονομιῶν, δημοσίευμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ δογματικοῦ προλόγου (Βουκουρέστιον 1905) τὴν λαμπρὰν ἐρμηνείαν τοῦ νόμου τοῦ χηροσῆμου τοῦ κ. Κορνηλίου Botz (γ' ἐκδ. Βουκουρέστιον 1908) τοὺς νόμους τοῦ χηροσῆμου (Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν Βουκουρέστιου 1912.)

Σημ. Πάντα τὰ ἄνω ἔργα ἔλαβε τὴν καλωσύνην νὰ πέμψῃ ἡμῖν ὁ ὑπουργὸς τῆς ἐμπορίας, γερουσιστοῦς Ξενοπῶλ, πρὸς ὃν ἐκφράζομεν ἐνταῦθα τὰς ἡμετέρας θερμὰς εὐχαριστίας.

2) Βλ. Creanga σελ. 301 καὶ Statistique des successions σελ. XXVI. Τὸ δεύτερον τοῦτο ἐπίσημον δημοσίευμα ἐξεδόθη Ῥωμουνιστὶ καὶ Γαλλιστὶ I. Τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ Ὁθωνας διὰ διάφορα ἐπίσημα Ἑλληνικὰ δημοσιεύματα (λ. χ. τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1861, τὴν γενικὴν ἔκθεσιν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ 1861 κτλ.).

Λυπηρότατον δ' εἶναι, ὅτι ἐγκατελείφη ἡ παράδοσις αὕτη. Σήμερον καὶ Ἑλλάς καὶ Ἑλληνικὰ δημοσιεύματα, ὡς ἡ ἀρίστη ἀπογραφὴ τοῦ 1907, μένουσιν ἀγνωστὰ εἰς τὸν ξένον κόσμον καὶ τὴν ξένην ἐπιστήμην.

ἐνοικίου ἔχει πολλά τὰ τρωτά, καταλήγει δ' εἰς ἐπιβάρυνσιν τῶν οἰκοδομῶν. Ἐφ' ὅσον τὰ ἤθη καὶ ἡ διοίκησις δὲν ἔχουσιν ἱκανῶς προαχθῆ ὅπως εἰσαχθῆ τελειότερός τις τύπος φόρου τοῦ εἰσοδήματος, δεόν νὰ μελετηθῆ κατὰ πόσον δὲν θὰ ἐπράττομεν φρονίμως καταργοῦντες τὸν συμπληρωτικὸν φόρου τοῦ εἰσοδήματος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ καθιεροῦντες εἰδικὸν Φ. Κ. ἐπὶ τῶν ἀφορολογητῶν κινητῶν ἀξιῶν, ὃν θὰ ἐτέλουν οἱ κατιόντες, καὶ ὅστις θὰ προσετίθετο διὰ τοὺς λοιποὺς κληρονόμους εἰς τοὺς ἤδη τελουμένους. Ὁ κυριώτερος σκόπελος εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοιαύτης μεταρρυθμίσεως εἶναι ἡ ὄθησις πρὸς ὑπεκφυγὴν, ἣν ἀποτελεῖ πᾶς βαρὺς Φ. Κ. ἰδίᾳ προκειμένου περὶ κινητῶν ἀξιῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς στ—ι
Προεισαγωγή	στ—ι
<i>Α'. Περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν γένει.</i>	
1ον Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν ἀπὸ ταμειυτικῆς ἀπόψεως	12
» κοινωνικῆς »	13—14
» διοικητικῆς »	14—15
*Ἡ ἄποψις τῆς φορολογικῆς ἰσότητος	15—16
*Ὁ δαὶ τοῦ Φ. Κ. ἀπολογισμὸς τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου	16—17
*Ἡ ἄποψις τῆς κοινωνικῆς δημοσιονομίας	17—18
2ον Ἐλαττώματα τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν	18—19
3ον Φύσις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.	19—20
4ον Ἐπέκτασις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ.	20—25
Αἱ προτεινόμεναι ἐπεκτάσεις.	25—27
5ον Δικαιολογία καὶ συνέπειαι τῶν νέων τάσεων τῆς νομοθεσίας.	27—29
6ον Συνέπειαι τοῦ ἀκράτως προοδευτικοῦ Φόρου τῶν κληρονομιῶν. (*Ἡ φορολογικὴ ὑπεκφυγὴ καὶ αἱ διεθνεῖς συμβάσεις πρὸς περιστολὴν ταύτης. Μείωσις τῆς ἀποδόσεως τοῦ φόρου. Ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἀκράτου προοδευτικότητος)	29—39
7ον Συμπέρασμα	39—41

Β'. Περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν Ἑλλάδι.

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις (Νόμοι τοῦ 1835, 1865, 1880, 1885, 1887, 1909)	41—44
Φύσις καὶ βάρος τῆς νῦν κρατούσης διπλῆς φορολογίας.	44—46
Τὸ ζήτημα τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων τοῦ α' βαθμοῦ	46—47
Τὸ ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐξ' ἀδιαθέτου διαδοχῆς. . .	48—50
Τὸ ζήτημα τῆς ἐνοποιήσεως τῆς φορολογίας	50—51
Ἐπίμετρον (ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔκθεσις τοῦ κ. Δεμερτζῆ)	52—60

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ

Ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτῃ ἐκτυπωθείσῃ ἐν τάχει παρεισέφρυσαν πολλὰ τυπογραφικὰ σφάλματα ἀναγκάζοντά με νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγνώστου. Ἐδιόρθωσα ἤδη τὸ ἐν σελίδι 52 σπουδαῖον παρόραμα τῆς σελίδος 22 καθ' ὃ ἐφέρετο ὡς εἰσαχθεὶς ὁ παρ' ἡμῖν ἀπλῶς προταθεὶς φόρος ἐπὶ συμπάσης τῆς κληρονομίας (Nachlassteuer). Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ ἄρτι ἐκδοθεῖσα γ' ἐκδοσις τῶν *Systèmes généraux d'imprôts* τοῦ Στουρμ περιέχει ἄξιον πολλοῦ λόγου κεφάλαιον περὶ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000000258

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

A11037

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ